

Ganita mare

24^e jaargang nummer 2 - 2017

historische kring

• villa gannite marca •
ganite • villa gannitae marca in
pago batawa • villa ganneta • ganeta •
villa gannita hubam I • gannitta villa
ecclesia • ganita villa curtis • g
annida locus vel villa • ga
nida • gant • ganit villa
curia • gente • ge
nt • gennit • g
enth in auer
betuwe • gh
ent • gannit
ense oppidi
um • ghend •
ghendt • ghe
ntt • gaent •
gaendt • ge
nd • gendt •

gente

Uitgave van de Historische Kring Gente

Ganita mare

Inhoud 2017-2

- 2 Allerlei
- 3-8 Belevissen in de Tweede Wereld-oorlog
- 9 Werken bij Bemaco
- 10-11 Excursie naar het Van 't Linden-houtmuseum
- 12 De jachtpaal van Merkes van Gendt
- 13 Gendts erfgoed vernietigd
- 14-17 Kartierstaat Kersenkoningin 2016 Aukje Schamp
- 18-19 Huusslachte
- 20 De mosselman en andere liedjes
- 21-24 Van melkboer tot melkman, deel 1
- 25-27 Een vroegmiddeleeuwse Gendtse tekst in Doetinchem?
- 28 Van kloostermop tot 1 april mop
- 29-30 Onderzoek wrak van houten schip in de Waal, Welkom nieuwe leden en Overleden
- 31 Aanwinsten en Colofon

Foto voorpagina

Dit is de Kersenkoningin van vorig jaar Aukje Schamp en haar hofdames Celine Rutten (links) en Ilja Joosten (rechts van haar). Het verhaal van Aukje en de kwartierstaat vindt u midden in dit blad.

Rabobank Clubkas Campagne

Op het tijdstip dat dit blad naar de drukker gaat, is nog niet bekend of we iets rijker zijn geworden door de Rabo Clubkas Campagne. Als u op ons gestemd heeft, in ieder geval heel hartelijk bedankt! U weet dat wij het bedrag primair gebruiken om het lidmaatschapsgeld gelijk te houden. Mocht er nog iets overblijven, dan willen wij gemakkelijke stoelen aanschaffen voor de voor-malige raadszaal en voor lezingen. Kom eens langs (vóór onze vakantie in juli en augustus) dan zult u zelf zien of dat gelukt is.

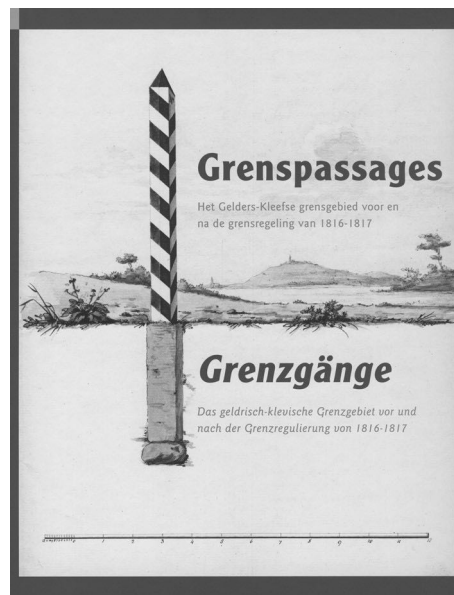
Kersenfeest en Open Monumentendag

Sint Sebastianus organiseert dit jaar het kersenfeest op 23, 24 en 25 juni 2017 met het thema: 'DE VRIENDEN VAN SEBASTIANUS LIVE' Omdat Hulhuizen dit jaar 200 jaar bij Nederland

hoort en zeker ook bij Gendt is het thema van de fototentoonstelling van de Historische Kring Gente tijdens het Kersenfeest: Hulhuizen 200.

De tentoonstelling wordt zoals altijd gehouden in de Blauwe Zaal van de Leemhof. Alle foto's van Hulhuizen komen uit ons eigen archief met o.a. de voetbalclub Hulhuizen, speeltuin, scheepswerf, camping en Hulhuizer omdracht; kortom te veel om op te noemen.

In de lounge ruimte van de Leemhof is dan ook tijdelijk een andere fraaie nationale en internationale tentoonstelling over de grenscorrecties van 1816-1817 te zien. Deze tentoonstelling reist normaal het land door.

Er is tijdens het Kersenfeest, maar ook nu in ons kringgebouw, het boek te koop: Grenspassages/ Grenzgänge. Dit door elf auteurs geschreven boek (zie afbeelding) gaat over de grenscorrecties tussen Nederland/Duitsland in 1816-1817, waardoor Hulhuizen bij Nederland kwam en bijvoorbeeld Schenkenschans bij Duitsland. Het is geredigeerd door Emile Smit en Leen den Besten en telt 192 pagina's. Het is zoals de titel al aangeeft tweetalig. De prijs van het boek is € 9,50. De opening- en sluitingstijden van onze tentoonstelling tijdens het Kersenfeest zijn dit keer grotendeels gelijk met de braderie. Zaterdag 24 juni vanaf 13.00 uur tot 19.00 uur, zonder opening door de Kersenkoningin, en zondag 25 juni van 12.00 uur tot 18.00 uur.

Het thema van Open Monumentendag, 10 september, luidt Boeren, burgers en buitenlui. Wij proberen daar in Gendt weer een leuk programma omheen te organiseren bij café Concordia en bij de Munnikhof. U leest het nog in De Gelderlander, in het Gemeentenieuws, De Nieuwe Krant en op onze website.

Belevenissen in de Tweede Wereldoorlog

Van ons lid Henk Meijer is in de Ganita mare 2016-3 al een eerste deel van zijn ervaringen in de Tweede Wereldoorlog gepubliceerd. Hieronder het vervolg tot de hongerwinter. Het einde van de oorlog en terugkeer in Gendt leest u in de volgende Ganita mare.

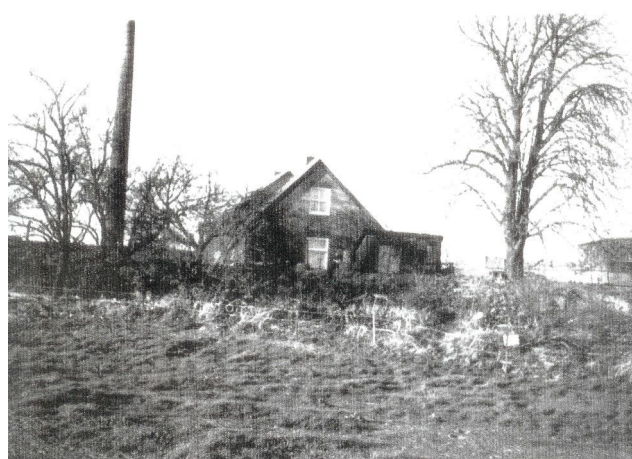
Toen de Geallieerden in Normandië de Duitsers aanvielen en deze teruggeslagen werden, werd daar op school ook over gepraat. Alles veranderde en werd zorgelijker. Er werden zware bombardementen uitgevoerd op het Roergebied, overdag maar vooral 's avonds en 's nachts. Grote bommenwerpers vlogen af en aan en ze werden begeleid door wat wij jagers noemden. Dit waren kleinere, meer wendbare vliegtuigjes die als de grote aangevallen werden door Duitse jagers, bij sprongen om de aanvallers weg te jagen.

Er stonden zoeklichten in de Kommerdijk. Kwamen er vliegtuigen over als het donker was, dan gingen op verschillende plaatsen de zoeklichten aan. Kwam er een vliegtuig in een straal, dan kwamen de andere zoeklichten meteen bij elkaar en werd dat vliegtuig in de lichtbundel gevangen gehouden. De piloot werd daardoor verblind en er werd dan met afweergeschut geschoten. Als er een vliegtuig in de stralen was gevangen, kon je de Duitsers horen juichen. Ik herinner mij nog goed, dat er overdag een Duits vliegtuig achterna werd gezeten door een Tommy (zo noemde wij toen de geallieerde vliegtuigen). De Duitser moest het loodje leggen en stortte kort bij ons neer in een gat achter de dijk

Op een nacht moesten wij het bed uit, want er waren brandbommen gevallen. De grote kleibult om stenen te maken brandde op verschillende plaatsen. Ook op andere plaatsen in de polder waren de bommen neer gekomen. Wat ik me daar nog van kan herinneren is dat het lange zeskantige omhulsels waren, die gevuld waren met fosfor. Aan het eind zat de ontsteking. Alles wat ermee in aanraking kwam, brandde hevig, zelfs grond brandde er nog van. Na de oorlog hebben wij er nog een paar uitgegraven die niet afgegaan waren om te kijken hoe het werkte. Het was zeer gevaarlijk en van onze ouders mochten wij er niet aan komen.

Wij hadden bij ons thuis een babyzusje, Marietje, erbij gekregen, maar die was ziek. Ze had een te nauwe ingang naar haar maagje en zou eigenlijk geopereerd moeten worden. Maar door de veranderde situatie na zondag 17 september 1944 kon dit niet meer gedaan worden, omdat Nijmegen niet meer te bereiken was.

Op die zondagmorgen 17 september 1944, ongeveer om 10.30 uur (wij waren al naar de kerk geweest) stonden mijn broer Geert en ik onder de grote kastanjeboom voor ons huis. Het was heel

Het huis van de fam. Meijer in de polder.

mooi weer. We zagen vliegtuigen overvliegen, maar één formatie nam een andere koers: draaide uit de groep waarin ze vlogen. Op een zeker moment leek het of ze zilverpapier uitgooiden; het glinsterde nogal in de zon. Maar een tel later klonk er een enorm hard gefluit en lawaai. We konden door de luchtdruk niet meer naar binnen; we kregen de deur niet meer open. Het was een moment donker en toen werd het angstig stil. Het was of de natuur was gestopt met bestaan, heel beangstigend.

We wisten niet wat er gebeurd was en stonden er met zijn allen beteuterd bij. Alle mensen uit de buurt kwamen naar buiten en een man zei: 'Er zijn bommen gevallen'.

Het duurde een tijdje voor er een dokter op een motorfiets voorbij kwam (de Doornenburgse dokter Brounts). Hij reed verder de polder in naar Moskou. Even later kwamen er fietsers. Vader die met zus Aleida naar de kerk was geweest, kwam hollend naar huis. Vader had opgevangen dat er op de polder bommen waren gevallen.

Voor ons was het goed afgelopen, maar bij Van Groningen en Kersten was het erg: drie doden en één zwaar gewonde. Ook P. Stevens was zwaar gewond. Mijn herinnering daaraan is dat Toos Stevens die dag jarig was (zelf was ik 13 september jarig, zodoende wist ik dat). Haar vader werd met een paard en wagen met de dokter en verpleegster erbij vervoerd en kwam langs ons op om naar het ziekenhuis te Bemmelen gebracht te worden. Hij haalde het niet en stierf al in de Langstraat bij de melkboer J. v.d. Brink (tante Marie) ongeveer waar nu de kassen staan, net voor de Zandvoort.

Na dit bombardement (met kettingbommen zoals

JEZUS † MARIA † JOZEF
 Wil bij Uw offertjes en gebeden
 niet vergeten

PETRUS PAULUS STEVENS
 geboren te Gendt den 1 Maart 1900, die op nood-
 lottig wijze getroffen door oorlogsgeweld, voorzien
 van de H. H. Sacramenten der Sterfenden, overle-
 den is 17 September 1944 en 20 Sept. d.a.v. op het
 R. K. Kerkhof te Gendt (O.B.) begraven.

Gods raadsbesluiten zijn voor den mens on-
 naspeurlijk, doch zonder Zijn voorkennis geschiedt
 er niets op aarde. Zijn Goedheid waakt over ons,
 ook al worden wij bezocht met kruisjes en of-
 fers, die zware droefheid over ons brengen. Ver-
 trouw op Hem en Hij zal U niet beschamen;
 aanbidden wij derhalve Hem en zeggen wij met
 onzen goeden Goddelijken Verlosser: Heer, Uw
 wil geschiede.

God roept den mens op 't vastgestelde uur.
 Dit was hier wel hard en droevig, toen oorlogs-
 geweld uit de lucht op 'n mooie Zondagmorgen
 hem plotseling bracht voor de troon van God,
 die rechtvaardig oordeelt en oneindig goed is.
 Daarom dierbare echtgenote en kinderen, gij
 zijt wel bedroefd maar niet troosteloos, want
 ik ga naar mijn en uw Vader in de Hemel;
 daar zullen wij elkaar terug zien in eeuwige
 blijdschap en vreugde zonder einde.

Gij allen Familie en bekenden, wilt mij bij-
 zonder gedenken in Uw vrome gebeden; en mijn
 dank zal voorspraak bij God voor U zijn.

MIJN JEZUS BARMHARTIGHEID!
 ONZE VADER — WEES GEGROET

J. H. Joosten — Gendt (O.B.)

later bleek) bleef het geweldig druk met vliegtui-
 gen. In de omgeving van Erlecom en Ooy sprong
 een enorme hoeveelheid parachutisten uit het
 vliegtuig en een ander vliegtuig werd aan de
 grond gezet. Daar zat naar wat later bleek groot
 oorlogsmaterieel in. De slag om de beide brug-
 gen Arnhem en Nijmegen was begonnen. Ver-
 moedelijk waren de bombardementen gericht op
 vestigingen. Bij Stevens stond nog een muur van
 een oude veldoven, waar een afdak aan was ge-
 maakt. Dat leek wel op een vestiging. Onder dit
 afdak was de rietmattenfabriek van Stevens ge-
 vestigd; daar werden rietmatten gevlochten voor
 de hutten van de steenfabrieken en voor op de
 ramen van de bakken bij de tuinbouw.

Wij wisten van niks, maar het was een geweldige
 belevenis, die vliegtuigen en parachutisten, een
 enorm gezicht. Wij vonden het prachtig. Als ik
 nu nog wel eens foto's zie, denk ik nog steeds
 aan die momenten terug.

Vanaf dat moment bleef het zeer onrustig en wij
 verbleven met alle gezinnen uit de buurt in de
 ringoven. Dit was veiliger dan gewoon in huis.
 Maar de ringoven, waarin geen tussenmuren
 stonden, was niet zo veilig als de vlamoven,
 waar kamers in waren. Daarom verhuisden we,
 nadat we een paar dagen in de ringoven gegeten
 en geslapen hadden, naar de vlamoven. Naar de
 noordkant, want dit was uit de vuurlinie. Als er
 granaatvuur was, kwam het van de richting van
 Nijmegen. Na verloop van korte tijd, zaten beide
 steenfabrieken vol met mensen.

Wij kwamen er ook achter dat daar mensen in
 het rookkanaal waren. Dat kanaal ging naar de
 schoorsteen en kon met draaibare ijzeren schot-
 ten worden gesloten. Wij als kinderen konden
 door de trekpaten vanuit de grote ruimte daar

naartoe kruipen. Wij brachten
 hen dan eten en drinken van de
 ondergrondse. Er waren daar
 Duitsers en Engelse piloten die
 daar wachtten om met een roei-
 boot overgebracht te worden
 naar Nijmegen. De bekendste
 van de ondergrondse was voor
 ons Henk Doornenbal. Die had
 daar de leiding met een politie-
 agent. Een Duitse soldaat was
 eens zo over de toeren dat hij
 niet meer wenste te blijven. Hij
 vluchtte. Hij is toen doodge-
 schoten om de veiligheid van de
 anderen niet in gevaar te bren-
 gen. Hij werd in de put van wat
 wij noemden de Montaan
 (locomotief) geworpen en be-
 dekt met wat spullen. (Na de

oorlog is hij wel opgehaald).

Bij ons kwamen opa Wessels, opa Tillemans,
 tante Bets en ome Arnold en het hele gezin Van
 de Brink in de steenovenkamer. Opa Tillemans
 was stalknecht op de steenfabriek en werkte dus
 daar.

Een groot probleem was natuurlijk eten en drin-
 ken. Vader was eigenlijk nergens bang voor; hij
 ging gewoon melken, want ons zusje kon ander
 voedsel niet weg krijgen. De koeien liepen nog
 in de wei en die werden daar door hem gemol-
 ken. Op een keer kwam hij terug met een kogel-
 gat in de emmer. Hij was achter een betonnen
 drinkbak van de koeien gaan liggen, maar had de
 emmer vergeten mee te nemen en die werd ge-
 raakt door een vliegtuig.

Brood konden we nog wel in Gendt halen. Bij
 Hent Verheijen werd nog gebakken. Op een dag
 gingen wij met een paar man langs de Knienepol
 over een paadje via een vlonder (een paar spoor-
 rails op de kop gelegd) over een sloot tegen de
 dijk op langs Gjedje Niessen (Gerrit Nissen),

Café „Central“

Beneden was de bakkerij van Verheijen en boven was
 café Central.

metselaar/aannemer, het paadje af om bij Hent Verheijen (was vroeger een grote winkel en café waar je bijna alles kon kopen) brood te halen. Dit was aan de achterkant bij de protestantse school. Op weg naar huis – we liepen ongeveer bij de oude protestante pastorie – kwamen er drie vliegtuigen in een duikvlucht onze richting uit. We renden toen voor ons leven. Ze schoten raketten af. Toen wij over het weggetje de dijk over waren, konden wij zien wat er gebeurde was. Wij hadden het er goed af gebracht, maar een klasgenoot, Bartje van Driel, en nog anderen vonden de dood. Het was heel onrustig en je was eigenlijk nergens meer veilig, alleen nog in de steenfabrieken. Een nieuw fenomeen was de V-1. Deze kwam op geringe hoogte over met brullende motoren en een brandende uitlaat. Als hij eraan kwam vliegen, werd iedereen bang. Ze luisterden naar het geluid dat hij maakte. Bleef hij brommen dan ging hij voorbij en voelden wij ons opgelucht. Stopte de motor, dan viel hij naar beneden. Het gebeurde ook wel eens dat hij even stopte, een beetje pruttelde, maar dan toch weer aansloeg. Dit was voor ons een serieuze bedreiging.

Aan alles was gebrek. Het was geweldig behelpen. Ik snap nog niet hoe de mensen steeds weer wat te eten wisten te halen. Fornuizen stonden onder de pannenoeverkapping van de oven, waar gekookt werd.

Er werden wel verhalen verteld over bommen in Doornenburg en Flieren, waar veel doden bij waren gevallen, maar wij waren eigenlijk nergens meer bang voor. Als we ergens stiekem naar iets onderweg waren, luisterden wij naar het geluid van het verre schieten. Dan zeiden wij wegwezen tegen elkaar en als dan even daarna de granaten kwamen, waren wij al in dekking. Er waren granaten die in de lucht ontploften. Dan vlogen de scherven alle kanten uit. We waren een keer eten halen bij ons huis en toen we dat ook weer hoorden, zochten we dekking langs de muur van ons huis. De scherven vielen op het dak en rolden er af. Ze waren zo warm dat je de vinger eraan verbrande. Wij zagen geen gevaar meer; we waren er al aan gewend.

Evacuatie

's Morgens vroeg op zaterdag 7 oktober 1944 kwamen Duitse soldaten met getrokken pistool en geweer bij de steenfabriek en maakten een heleboel lawaai. We moesten zo snel mogelijk vertrekken naar de pont in Doornenburg. Maar vader zou vader niet geweest zijn als hij niet eerst nog kleding en andere zaken wilde halen uit ons huis.

De Duitse soldaat sputterde wel tegen, maar vader zette door en de soldaat ging met getrokken revolver mee naar ons huis. Ik was met vader

meegegaan om te helpen. Hij laadde een kruiwagen (steenkruiwagen op luchtbanden) helemaal vol met kleding en dekens. Op de bomen had hij een plankje waar de naaimachine op stond. Voor aan de kruiwagen hing de wekker en zo vertrokken wij over de dijk naar Doornenburg. Het was een hele optocht van mensen op de vlucht, begeleid door soldaten. Bij de dam naar het fort was een pontonbrug neergelegd. Twee zolderbakken (vaartuigen voor baggerwerkzaamheden) waren naast elkaar vastgemaakt met daarover een rijbaan. Een boot duwde de zaak naar de overkant. Aan elke kant van het Pannerdensch Kanaal

Het monument De Vlucht bij de pont van Pannerden herinnert aan de evacuatie.

lag een zolderbak als boven, vastgemaakt aan de kant met een oplooppbrug. Wij moesten wachten op onze beurt. Dit hield nogal op daar, want de Duitsers brachten bij de terugvaart de tanks en geschut de Betuwe in. Vliegtuigen van de Geallieerden waren actief en vlogen steeds boven de evacués. Op een zeker moment werd er op de vliegtuigen geschoten vanaf het fort. Dit werd beantwoord door de vliegtuigen en er ontstond grote paniek onder de mensen. Iedereen rende weg. Zelf had ik een plaatsje gevonden achter een wit huis dat buitendijks op de weg naar het fort stond (de Koets). Ons zusje stond met de kinderwagen op de weg en iedereen was wegge-

vlucht. Een van ons heeft toen de kinderwagen opgehaald. Vader heeft nog even overwogen om terug te gaan, want op de dijk aan de Pannerdense kant liepen mannen met een schop op de nek (schouder). Er werd gefluisterd dat de mannen werden gescheiden van de rest. Hij had echter niet veel keus, want een gedeelte van onze groep was al over de pont. Alleen tante Bets waren wij kwijt geraakt, maar we moesten verder. Tante Bets was weg en de oorlog was bijna voorbij toen kapelaan Soethof (die kwam van geboorte uit Giesbeek) ons kwam vertellen dat zij in Zeddam was bij boer Giesen die in Gedeputeerde Staten van Gelderland gezeten had.

In Pannerden belandden we in granaatvuur en daarom gingen wij snel in een schuur bij het veer over de oude Rijn (Berghoofdse veer). Bij dit handbediende veer, het werd met een draad en een klos hout naar de overkant getrokken, was een bruggetje gemaakt voor voetgangers. Dit bruggetje lag links van het veer en was geheel van hout. Om voorbij het pontje te komen was er aan beide kanten een schuin stuk aan gemaakt, dat ook wat schuin omhoog liep. Doordat vader met de kruiwagen niet door de bocht van de brug kon met zijn volgeladen kruiwagen, moest hij terug en met het bovengenoemde veer naar de overkant. Bij ons weer paniek, want vader moest een hele tijd wachten voor dat hij erover kon. (Dit heb ik steeds verteld dat daar een bruggetje was geweest, maar niemand wist dat nog, en ik kreeg geen bevestiging totdat bij een dodenherdenking in 2001 in Doornenburg mevrouw Hoogveld-Niels een verhaaltje voorlas van haar belevenis van die dagen, daar kwam het bruggetje ook

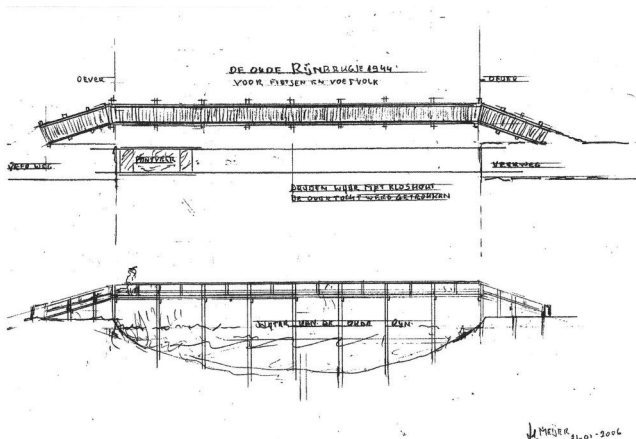
aan info@historischekringgente.nl.)

Toen hij weer bij ons was, trokken wij verder naar Oud-Zevenaar. Mijn eerder genoemde zusje en een kleine van tante Marie van de Brink moesten melk drinken die vader ook meegenomen had, maar het moest warm gemaakt worden. Bij een boerderij in Oud-Zevenaar was dit onmogelijk, want wij werden als honden weggejaagd. Opa Tillemans was zo kwaad hierover dat hij tegen de boerin zei dat hij hoopte dat de boerderij getroffen zou worden.

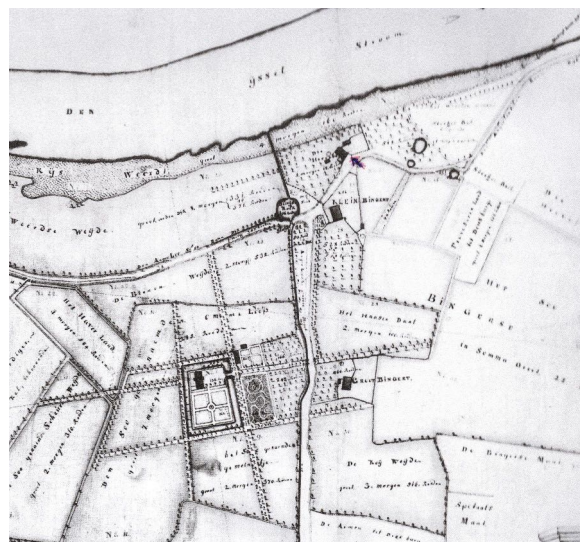

Boerderij Kronenstein in Bingerden.

Maar dat hielp niets. Toen wij er na de oorlog weer langs kwamen, bleek de boerderij zwaar getroffen door oorlogsgeweld en hadden wij toch het gevoel dat er gerechtigheid was geschied. We liepen de hele dag en waren helemaal vies, toen we in Bingerden bij boerderij Kronenstein aankwamen; dat was tegen de avond. Wij werden daar ontvangen door de familie Willemsen, boer en boerin, zoon Kobus en dochter Dirkje. We kregen wat te eten, dat was geweldig naar zo'n lange

ter sprake. Ik kan het bruggetje nog zo tekenen en als u het zich herinnert, geef het s.v.p. door

tocht. Na enig overleg met de boer en boerin mochten we in de schuur slapen als we de volgende dag maar verder gingen. Er waren daar nog meer mensen op de vlucht, de familie Roe-lofs uit Arnhem. De eerste botsing met de boer of liever gezegd de zoon van de boer (Kobus) was al gauw een feit; er stonden grote notenbomen en wij gingen knuppelen (de noten eraf gooien). Dit was niet volgens de regels en wij kregen op onze donder. Vader was van plan te blijven. Hij begon meteen de volgende morgen te helpen met melken en met andere werkzaamheden. Dit viel bij de boer en boerin in goede aarde en er zo werd gewerkt aan een onderkomen voor onze hele groep.

Er stonden twee grote schuren bij de boerderij. In de linker was de slaapgelegenheid voor de mannen, de jongens en opa Wessels in het bietenhok. Eerst gewoon in het hooi en voor de ouders en meisjes in de meiden- of knechtenkamer. Wat mij goed bijgebleven is, waren de vlooiën die daar weeldig tierden. Ze staken je bijna kapot, maar alles went.

Het was daar druk met evacués, uit Arnhem en Westervoort. Ze kwamen allen langs de boerderij, maar moesten verder, wel naar Groningen of Friesland. Wij zaten ten opzichte van hen gelukkig nog kort bij Gendt.

Bij het vervoer van evacués hebben wij geholpen. Boer Willemsen had een platte wagen met luchtbanden. Wij moesten met de boer en Kobus vanuit Didam mensen naar Hengelo brengen. Ze verhuisden om de dag en gingen naar Groningen en Friesland. Het was dan een hele rij wagens achter elkaar. De wagens werden afdekt met een grote rodekruisvlag om de vliegtuigen te laten zien dat het geen oorlogskonvooi was. 's Avonds laat kwamen we dan weer thuis.

Tegenover de boerderij was het gemeentehuis van Angerlo. Daar kwam later de O.T. (Organi-

boerderij, zaten dus soldaten van de O.T. Ze waren heel aardig. Er was er één bij die noemden wij Herr Meier. Op een zeker moment had hij geen fiets meer en vorderde hij er een. Hij dronk graag een borrel en kon dan niet meer fietsen. De gevorderde fiets was veel te hoog voor hem, want hij was nogal klein van stuk. Maar hij moest en zou op die fiets weg. Er werd een kist gehaald en naast de fiets gezet. Daar ging hij dan op staan om op te stappen, maar als wij hem loslieten, viel hij er aan de andere kant weer af. Dat hield hij een hele tijd vol, maar uiteindelijk ging hij lopend met de fiets aan de hand verder. We durfden niet te lachen toen hij erbij was, maar later gierven wij het uit.

Alles was toch op de bon, maar omdat wij met zijn allen daar niet mochten blijven, waren we illegaal en kregen daarom ook geen bonnen. Maar door een meisje op het gemeentehuis, ze heette Stien (die later trouwde met Joop Dorrestein), kregen we bonkaarten om te kopen wat we nodig hadden. Wij hadden daar een liedje voor gemaakt: En komt de lente in het land dan geeft Stien Dorrestein de hand, ahoy, ahoy, ahoy.

Het was daar voor ons jongens van elf, twaalf jaar wel heel mooi geregeld. De mannen mochten niet op straat komen, anders werden ze gearresteerd en moesten voor de O.T. gaan werken.

Maar het duurde niet lang of wij moesten naar school. Eerst een tijdje in Angerlo. Wat mij daarvan is bijgebleven, is dat wij daar toen naar larven van de coloradokever moesten zoeken (die zaten onder aan het blad van de aardappels). Wij moesten die verzamelen in een jampot. Er zat een prijs aan vast, maar die moet ik nu nog steeds beuren. Maar de school was niet katholiek en voor ons als goede katholieken, kon dat niet. Daarom gingen we een tijdje naar een katholieke school in Doesburg, vlak bij de grote kerk. Maar op een dag onderweg van de school naar huis

zation Todt), voor ons de TOT, in te zitten en ging het gemeentehuis over naar klooster Huize Bingerden. Maar toen dat afbrandde, werd het gemeentehuis in een kamer van de boerderij gevestigd.

In het gemeentehuis van Angerlo tegenover onze

stond ons nog iets te wachten. We kwamen bij een boerderij waar even daarvoor een V-1 was neergestort en ontploft. Het was een enorme ravage; de dode mensen hingen in de bomen. Dit was de laatste druppel die de emmer deed overlopen en we mochten niet meer naar school.

Wij gingen naar de kerk in het kasteel Wielbergen, waar toen paters zaten. In de kapel van het kasteel was de mis en kon je biechten. Iets verderop richting Doesburg woonde onze huisdokter, volgens mij heette hij Verhagen of zoiets.

Ik had vroeger dubbele longontsteking gehad en moest veel 's nachts hoesten. Dan moest ik naar de dokter en die gaf me er wat voor.

Een eindje achter het kasteel Huis Bingerden was een klein vliegtuigje van de Duitsers bij een noodlanding terechtgekomen en daar konden we heel fijn in spelen ook al mocht dat niet.

De schuur van boerderij Kronenstein.

De boer had twee paarden, een oude merrie en een kind daarvan. Op een gegeven moment kwamen er een paar soldaten om een paard en een kar te vorderen. De boer stelde voor dat ze het jonge paard zouden nemen. Dit had nog nooit een tuig aan gehad en een kar getrokken. Dat vertelde hij aan die soldaten, maar dat was voor hen geen punt. Dit zouden zij eens even fiksen; met zijn allen werd het paard ingespannen en ze gingen beiden op de kar zitten. De boer die het paard tot dan in bedwang had gehouden, liet het toen los. Nog geen tel later rende het paard weg en kiepte de kar met de twee soldaten om en ging het paard ervandoor. De soldaten hadden toen geen paard en kar meer nodig en zo had de slimme boer de zaak goed opgelost.

Bij ons werd ook gekarnd, maar deze ton was groter en zwaarder. Er werd ook van suikerbieten stroop gemaakt. Deze werden goed schoon gemaakt, dan in stukken gesneden en gingen dan in de fornuispot. Daar kon met hout vuur onder gestookt worden en zo werd de zaak aan de kook gebracht. Wel steeds blijven roeren en zo kregen wij lekkere stroop. Wij gingen ook melken. Als er dan Duitsers melk kwamen halen, deed de boerin er meer dan de helft water bij; dan hadden wij ook wat over.

We hebben als jonge jongens ook nog gewerkt voor de Duitsers. We moesten 'vlaggen'. Bij ons lag een bos met een open stuk ertussen. Wij zaten met een witte vlag bij een eenmansgat en hielden de wacht. Als er een Duitse auto onder de bomen uit kwam en er waren vliegtuigen in de lucht

moesten wij met de vlag zwaaien. Dan bleef de auto onder de bomen, totdat wij stopten met vlaggen en kon hij veilig verder rijden. Op een keer lieten wij niet goed op en was de auto net onder de bomen uit of er dook een vliegtuig op. Gelukkig miste het zijn doel en kwamen wij met de schrik vrij. Dat was meteen het einde, het was niks voor ons.

Voor verlichting hadden wij een lantaarn (vleermuis) als we naar bed gingen van de ene schuur naar de andere. Of we moesten aan de trappers van een fiets die op de kop op de tafel was gezet draaien, dan gaf de dynamo iets meer licht; makkelijker bij het naaien.

We moesten ook zorgen voor hout voor de kachel. Wij waren niet de enigen die in het bos hout gingen halen, daarom werd hier vaak wacht gelopen door de boswachter. Voor ons was hij mild. Volgens mij heette hij Gidding. Hij wees ons dan een boom aan, die ome Jan en vader 's avonds omzaagden en wij verzorgden de rest en zo zaten wij toch nog warm.

Op een zeker moment was ik in het hok waar alle riemen en spullen voor de paarden hingen, (dat hok had een naam: de tuigcel) en ome Jan en vader waren bezig een koe te slachten, toen wij huiszoeking kregen. In paniek vlogen de mannen naar boven in het hooi. Oom Jan met een mes met bloed eraan nog in de hand en alles was muisstil. Ze kwamen gelukkig niet achter in de schuur waar wij zaten. Na een tijdje moest ik gaan kijken of alles veilig was. Ik was doodsbang, maar gelukkig was alles weer veilig. Moeder was danig overstuurd en ome Jan zei: 'Als er een naar boven gekomen was, had ik hem afgemaakt'.

Er werden bij ons en door ons 's nachts mensen overgebracht, die op de vlucht waren uit de kampen in Duitsland en elders. Op een keer kregen we bericht van de ondergrondse uit Angerlo, dat er zes mensen bij een woning vooraan in Angerlo opgehaald moesten worden. Deze zouden dan 's nachts door ons de IJssel worden overgezet. Ze moesten uit Angerlo weg want er was iets mis. Dit deed ik toen met de fiets van Dirkje, een kleine fiets zonder bagagedrager. Ik haalde deze mensen op — er waren twee zwarten bij — maar onderweg ging er wat mis. Ik ging vooruit het bos uit om te kijken of alles veilig was, toen er ineens een Duitse legerwagen vol soldaten aan kwam, die de hele zaak afzette. Toen werden deze mensen weer opgepakt. Zelf ben ik tot 's avonds laat in het bos gebleven eer ik weer naar huis durfde. Ik ben nog nooit zo bang geweest. Een paar maanden later kwamen er twee mannen bij het veer, die mij daarvan herkenden. Zij waren weer gevlucht en hadden nu meer geluk. Ze bedankten me nog en meldten ook dat het met de anderen goed was afgelopen. (wordt vervolgd)i8

Henk Meijer

Werken bij Bemaco

Staalconstructies voor steenfabrieken

Toen de jachtwerf uit de polder verdween (dat was in 1964) kwam Steef Balk, directeur van de Bemaco, buurten en vertelde dat hij het personeel wel over wilde nemen om in zijn staalconstructiebedrijf te werken. Nou daar voelde ik wel voor; beter dan op straat komen te staan zonder werk. Op 2 maart 1964 ben ik daar aan de slag gegaan en heb er vier jaar gewerkt.

Het was eigenlijk best zwaar werk, al die stalen balken lassen en versjouwen. In die tijd was er een enorme behoefte aan renovatie bij de steenfabrieken. Door de oorlog was er natuurlijk een en ander vernield en de daken van die fabrieken waren veelal van hout. In die tijd maakten we dan ook enorme staalconstructies voor nieuwe overkappingen van zo'n 30 meter breed. In de werkplaats werd het las- en spuitwerk gedaan en vervolgens ging het op transport naar de steenfabrieken, alwaar we met een montageploeg die constructie in elkaar moesten zetten met behulp van de kraanwagen van Schiltmans uit Tiel. Die ging elke klus met ons mee.

Veel fabrieken zijn toen vernieuwd. We kwamen in de hele Betuwe en zelfs hebben we een fabriek gebouwd voor Terwindt en Amtz in Hannover, Duitsland. Maar het waren niet alleen de overkappingen die aan vernieuwing toe waren, ook de stalen constructie van de ovens moest vaak vernieuwd worden. Die werd dan door middel van dikke stalen trekstangen aan elkaar bevestigd. Die ovens werden enorm heet en dus onderhevig aan uitzetten en krimpen, En door die trekstangen bleef de boel op zijn plaats. En zo hebben we in die tijd ook in Gendt een en ander vernieuwd. Ik weet nog goed dat er bij de eerste steenfabriek (vanaf Hulhuizen gezien) een nieuwe droogoven gebouwd is, waarvoor we ook de staalconstructie hebben gemaakt. Ik ben in de veronderstelling dat dat hetzelfde gebouw is,

waar nu een manege in zit, maar dat weet ik niet met zekerheid.

Mijn opa Willem Kerkman (1908-1979) werkte in zijn actieve periode op een van de steenfabrieken in Gendt en vertelde dat er op een gegeven moment een oude schoorsteen gesloopt moest worden. Hoe doen we dat was de vraag, maar hij had de oplossing. Aan de onderzijde van die pijp werden voorzichtig gaten gemaakt waar houten bielzen in konden over de halve ronding van die

pijp. Als dat er allemaal onder zat, werd de boel in brand gestoken en als die bielzen dan opgebrand waren, kwam de schoorsteen netjes op de geplande plaats met denderend lawaai naar beneden.

Af en toe gebeurde het wel eens dat we op een vrije dag dwars door de polder gingen om eten te brengen met de Hinkelman en we mochten dan helpen met stenen omdraaien, zodat ze in de zon gelijkmatig konden drogen.

Opa Willem Kerkman, die een jachtvergunning had, ging na zijn werk geregeld met zijn vrienden Huub Berning (huisslachter uit de Nijmeegsestraat) en Berentsen (bakker uit de Krakkedel), ook wel kattenjager genoemd, de polder in om te jagen en hij kwam dan ook heel vaak thuis met een haas of een fazant die dan enkele dagen later op zijn bord lag.

Peter Langen

Excursie naar het Van 't Lindenhoutmuseum

Kinderdorp Neerbosch is een begrip in Nijmegen en omgeving en toch ook weer niet. Pas bij een bezoek merk je hoe weinig je er eigenlijk van wist. De excursie van de kring op een zonovergoten zondag in april was wat dat betreft een

konden verdienen, dus nee. Ze kregen een vak te leren zodat ze zich als volwassenen zelf konden redden, zij het als dienstbode of naaister, zij het als drukker, schilder of timmerman. Op het terrein werd veel voedsel verbouwd, dus was er

nooit sprake van voedselgebrek, zelfs niet in de oorlog.

Nu was het ook geen paradijs, want kinderen uit één gezin werden gescheiden; de jongens van de meisjes en de jonge van oudere kinderen en in aparte gebouwen ondergebracht. Ze konden elkaar op het terrein wel zien, maar het grootste deel van de dag brachten ze met leeftijdgenoten door en werden die bijna familie. Verder was ook daar sprake van een streng regiem, met bijwonen van de dienst, bijbelvoorlezingen en er werd onderling geplaagd en gepest en er was zelfs misbruik. Het aantal kinderen, zo'n 1.000 werd daarom ter lieverlee te-

Bij het borstbeeld van Van 't Lindenhout.

eyeopener. In het Van 't Lindenhoutmuseum, de voormalige kapel van het weeshuis, is veel te zien en bij een rondleiding ook te horen over het leven van de kinderen op dit terrein. In totaal 20.000 kinderen hebben hier in de loop van de tijd een onderdak gekregen, in het begin wezen en later voornamelijk voogdijkinderen, d.w.z. kinderen waarvan de ouders uit de ouderlijke macht ontzet waren. Johannes van 't Lindenhout, een bijbelverkoper, was met zijn vrouw de stichter van een weeshuis voor kinderen in een voormalig bierhuis aan de Lange Brouwerstraat in Nijmegen. Al gauw bleek dat te klein en in 1865 vond hij overal geldschietters en kreeg hij een groot terrein buiten de stad Nijmegen toegewezen, waarop veel gebouwen verrezen, zoals slaapzalen, een boerderij, een ziekenhuis, een bakkerij, drukkerij, kapel etc. Later zelfs met sportvelden en een zwembad. De kinderen die anders dak- en thuisloos zouden zijn geweest, kregen hier kleding, voeding en onderwijs. Op foto's is te zien dat alle kinderen hun eigen identiteit behielden zonder uniform, met eigen kleding. Het terrein was open; ze waren vrij om te gaan, hoewel ze eigenlijk geen keuze hadden. Van hun familie moesten ze het niet hebben, tenzij ze op een leeftijd waren gekomen dat ze geld

ruggebracht tot 500 om misstanden te voorkomen.

Omstreeks 1970 kregen kinderen eigen, weliswaar kleine kamers in de ronde gebouwen. In latere jaren werd weer van twee kamers één gemaakt.

Het kinderdorp heeft altijd een sterke band met het koningshuis gehad en daarvan bezoek en giften ontvangen. Enkele koningslindes herinneren daaraan.

Decennia terug verkeerde het kinderdorp in zwaar financieel weer en werd het terrein verkocht. Het had een zorgbestemming en daarna hebben verschillende instellingen in de zorgwereld een plekje op het terrein gekregen zoals het dr. Leo Kannerhuis, dat in de gele gebouwen op het terrein is het gevestigd, dat autistische en andere kinderen met een rugzakje behandelt. Er zijn intussen een aantal nieuwe particuliere woningen gebouwd en andere historische woningen, zoals de bakkerij en het dorps huis, zijn woonhuis geworden. Een hoekje van het terrein is nog steeds kerkhof. Er schijnen in de tijd 450 weeskin-

Gemengd nieuws.

De justitie te Arnhem moet een ernstig onderzoek hebben ingesteld naar de oorzaak van het overlijden van een verpleegde, een 12-jarigen jongen, in de Weesinrichting te Neerbosch, 19 Augustus II. zou deze knaap door iemand van het personeel geslagen en eenige uren daarna overleden zijn. Nader meldt men:

De Arnhemsche justitie is sedert het einde van Augustus viermaal te Neerbosch geweest. Het lijk van den jongen is opgegraven en te Nijmegen geneeskundig onderzocht. Het resultaat is nog geheim, doch de instructie is nog niet afgeloopen en wordt voortgezet.

De Betuwe, 7 oktober 1899

deren begraven te zijn, waarvan nog enkele grafstenen resten, en de stichters Van 't Lindenhout en vrouw liggen daar prominent, naast graven van personeelsleden.

Er was een nieuw slot op de poort

dat de toegang tot het kerkhof moet belemmeren en onze rondleidster en ook een toevallig voorbijkomende medewerker hadden niet de goede sleutel. Dat vormde voor ons en anderen voor

ons geen probleem, omdat er een spijl in het hek ontbrak.

Na de wandeling was nog maar kort de tijd voor de tijdelijke tentoonstelling in de kelder onder het museum, De Oorlog door Kinderogen, ervaringen van kinderen van Westerbork en Neerbosch.

Op de lange eettafels staan etensbordjes, die als ze opgetild worden daaronder het vaak schrijnende verhaal van een individueel kind uit Westerbork vertellen of hoe anders een kind uit Neerbosch de oorlog beleefde. Dat vraagt om nog een bezoek.

Yvonne de Boer

De jachtpaal van Merkes van Gendt

Een opmerkelijke paal stond op de Waaldijk tussen Gendt en Doornenburg. Die gaf aan dat daar in het midden van de 19de eeuw het jachtterrein van Merkes van Gendt begon. Het was dus een zogenaamde jachtpaal.

In aantekeningen, die geschiedschrijver Ton Bredie uit Bommel verzamelde over Doornenburg, staat het volgende. In 1966 of 1967 had de oude Hent Spaan, wonend op Borden te Doornenburg, verteld over een jachtpaal. Want komend van Gendt, stond op de dijk naar veerhuis Den Holenoevers een grote vierkante stenen paal met een kop erop, waarin gebeiteld stond: *Eigen jacht Merkes van Gendt*. Die gaf de scheiding tussen Gendt en Doornenburg aan. De paal is in de Tweede Wereldoorlog vernietigd.

Ook mijn opa uit Doornenburg, Jan Tijshen (1908-2006), heeft wel eens verteld over de grenspaal op de dijk bij de Hortenberg. Hij was in zijn jonge jaren in de kost op Borden, had daar dus kost en inwoning. Daardoor woonde hij binnendijks

Foto van de grenspaal op de Waaldijk tussen Gendt en Doornenburg. Deze is het overblijfsel van de jachtpaal van Merkes van Gendt. Op de achtergrond veerhuis den Holenoevers.

niet ver van de paal. Volgens hem was het bovenste deel van de paal in 1944 of 1945 door oorlogsgeweld verwoest of afgeslagen, maar de onderkant is blijven staan. Dat is te zien op de foto.

De exacte locatie van de paal is op de Waaldijk bij het huis de Hortenberg. Omdat daar al vanaf de Middeleeuwen de grens tussen Gendt en Doornenburg ligt en omdat daar nu nog het restant van de oude grenspaal op de dijk staat. De grens tussen Gendt en Doornenburg gaf ook de grens aan

van het Gendtse jachtgebied van Merkes. Wie was deze Merkes van Gendt? In aanmerking komen een vader en een zoon met die naam. De vader, Gerrit Willem Merkes, was burgemeester van Gendt en de zoon was Johannes Gerrit Willem Merkes, een hoge beroepsmilitair en vestingbouwkundige. Hij werd in 1846 van adel en mocht zich jonkheer noemen. Vanaf toen zette hij *Van Gendt* achter zijn naam *Merkes*. Op de paal stond *Merkes van Gendt*, dus zeer waarschijnlijk gaat het om de zoon. Jonkheer J.G.W. Merkes van Gendt (1798-1859) had in 1842 de heerlijkheidsrechten van Gendt gekocht, waarbij ook het jachtrecht hoorde. Deze adellijke heer bouwde ook kasteel de Hagevoort te Gendt in 1850. Hij overleed in 1859. De paal zal dus gedateerd hebben uit de periode 1842-1859. Tien jaar na zijn dood werd het kasteel al afgebroken. Merkes van Gendt had zijn kasteel in het zuidwesten van Gendt en zijn jachtpaal stond helemaal in het zuidoosten, op de grens van Gendt. Daardoor kan de indruk ontstaan, dat heel (zuidelijk) Gendt zijn jachtterrein geweest zou zijn. Maar of dat werkelijk zo was, is nog niet bekend. Misschien staat dat in archiefstukken over oude jachtrechten in Gendt.

Het portret van de jonkheer vinden we in het artikel van Eliëns. De afbeeldingen van zijn kasteel staan in het artikel van Gerard Janssen en Mia Gerrits-Bouwman. Zie daarvoor de literatuurlijst onder dit artikel.

Robert Melchers

Literatuur

Boer-Ravestein, Yvonne de, 'Historische beelden.' In: Y. de Boer-Ravestein e.a. (redactie), *Gendt tussen Kraaijenbosch en Knieneepol, Historische Kring Gende 1983-2013*, Gendt 2013, 195-204

Brouwer, T., *Grenspalen in Nederland*, Zutphen 1978, 82-95: grenzen van landgoederen en jachtgebieden, met illustraties van jachtpalen

Eliëns, F.M., 'Huis Poelwijk en de voormalige kastelen te Gendt.' In: *Gendt 750 Jaar Stadsrechten*, Gendt 1983, 50-56: 1. Hagevoort

Janssen, Gerard, m.m.v. Mia Gerrits-Bouwman, 'Door de Hagevoortpoort.' In: Boer-Ravestein, Y. de e.a. (redactie), *Gendt tussen Kraaijenbosch en Knieneepol, Historische Kring Gende 1983-2013*, Gendt 2013, 85-96

Scholten, H., 'De Hagevoort.' In: Marktpraat, Historische Kring Gende, 1999, nr. 3, 9-10

Scholten, H., 'Kasteel de Hagevoort.' In: Marktpraat, Historische Kring Gende, 2004, nr. 2, 8-9

Visser, Geert, 'Adellijke huizen in Gendt.' In: Chr. de Bont e.a. (red.), *Terugblik 4. De Betuwe op slot. Over kastelen en adellijke huizen. Jaarboek Stichting Tabula Batavorum*, Opheusden 2003, 13-32.

Gendts erfgoed vernietigd!

Bij de ruiming van het kerkhof in Gendt was de monumentencommissie van plan later een plekje in te richten met de meest bijzondere graven. Die werden tijdelijk opgeslagen. Omdat dit plan een stille dood dreigde te sterven, besloot de Historische Kring Gende het zelf op te pakken. Intussen wisten we ook waar de poort van het voormalige hervormde en katholieke kerkhof was gebleven. Die moest flink gerestaureerd worden en een plan voor herinrichting met enkele graven en poort met hekwerk zou dus een hoop geld kosten. Bovendien moest er ook nog een mooie plaats voor gevonden worden. Vorig jaar gingen enkele bestuursleden van ons op afspraak naar de gemeentewerf in Huissen, waar alles lag, om het vast naar Gendt over te brengen. Daar aangekomen werd met wethouder Janssen en ambtenaar

grafstenen in de puinbreker en het hek in tientallen stukken.

De beheerder van de werf blijkt in februari van de gemeente opdracht gekregen te hebben om het terrein leeg te maken, zonder dat wij ervan op de hoogte werden gesteld. Daarop is vanuit de werf wel contact gezocht met een buitenstaander, die eerder grafstenen in Huissen herplaatst had, en die liet weten wat hij kon gebruiken en 'dat er geen belangstelling meer is voor de grafzerken, ook niet bij de Historische Kring Gende'. Zo is alles opgeruimd zonder dat wij of ambtenaar De Blecourt het wisten. Een uitgelezen item voor een programma als 'Het kan niet waar zijn'. We hebben het College van Burgemeester en Wethouders een brief gestuurd waarin wij onze verbijstering over de gang van zaken hebben uitgesproken. Daarna is er een gesprek geweest met de gemeente waarin excuses werden aangeboden en is ook nog een brief namens B&W met excuses ontvangen en dat is het dan. De kater blijft lang hangen.

Deze foto's tonen nog de objecten zoals ze eerst op de werf lagen.

Yvonne de Boer

De Blecourt van de gemeente besloten dat het toch beter in Huissen bewaard kon blijven tot de plannen concreet waren. De wethouder zegde zelfs al een bedrag toe om het plan te ondersteunen. Intussen wijdden we er enkele vergaderingen aan en wilden we met het komende Kersenfeest een verkoopactie houden om het resterende geld bijeen te krijgen. Ons plan was om achter de Banneuxkapel een meditatieplaats in het groen in te richten met enkele interessante graven, de poort en het Calvariekruis. Wie schetst onze ontzetting dat bij ons bezoek op 7 maart 2017 aan de gemeentewerf alles afgevoerd en vernietigd bleek. De

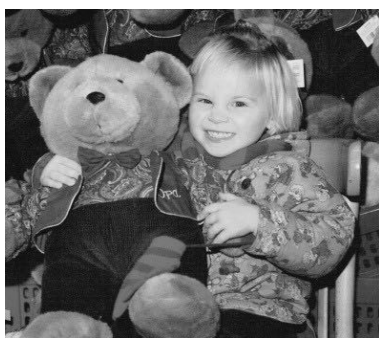
Kwartierstaat Kersenkoningin 2016

Aukje Schamp

De Kersenkoningin 2016, Aukje Schamp, is geboren op 24 april 1991 in Gendt. Zij is het derde kind van Peter Schamp en Els Verhaak. De Kersenkoningin van 2010 was haar oudere zus Heike en zij heeft nog een broer Jorne.

Terschelling 1995 met Jorne en Heike .

Aukje 1995.

Schillende basisscholen in de gemeente Linge- waard gewerkt, waaronder beide basisscholen in Gendt. Momenteel werkt zij op IKC (Integraal Kind Centrum) het Sterrenbos in Huissen.

Sinds 1998 is zij lid van zwem- en waterpolovereniging Thetis. Uiteraard gestart met het behalen van diverse zwemdiploma's en daarna heeft zij verschillende clinics, waaronder synchroonzwemen en snorkelles gevolgd. Al vrij snel ging ze waterpoloën en dat doet ze nog steeds met heel veel plezier. Haar ouders moesten keer op keer naar Elst en Westervoort rijden, omdat daar de trainingen en wedstrijden gehouden werden. Gelukkig spelen ze sinds een aantal jaren in het

Toen zij twee was, is ze verhuisd van de Dries naar de Smidstraat. Op vierjarige leeftijd ging zij naar openbare basisschool de Tichelaar. In 2003 ging zij naar het OBC te Bemmelen, richting havo/vwo. Na haar havo-diploma gehaald te hebben is zij in 2008 gestart met de pabo, de lerarenopleiding voor het basisonderwijs. Na deze opleiding te hebben afgerond, heeft ze de master SEN (Special Educational Needs) afgerond. Met meer kennis over kinderen werd het tijd om te gaan werken. Ze heeft op ver-

Een jell aan de start van de kampioenswedstrijd 2017.

zwembad van Laco in Bemmelen. Vanaf haar 15e jaar speelt ze bij Dames 1. Na een aantal jaren in de top 3 van de tweede klasse te zijn geëindigd, zijn ze dit seizoen eindelijk kampioen geworden. Wat zat het zwembad vol en wat was het een geweldig feest! Komend seizoen gaan ze eerste klas spelen. Dit zal even wennen worden, maar ze zul-

Kampioenen tweede klasse, seizoen 2016-2017.

len ongetwijfeld veel leren. Dames 1 is een hecht team en ze doen veel leuke dingen samen met dames 2. De toernooien en teamuitjes zijn altijd de hoogtepunten van het jaar.

Toen zij door Maaïke Milder gevraagd werd om eens langs te komen en daar toen ook Ilja Joosten en Celine Rutten aantrof en ook nog eens Linda Plönes en Marjan van der Horst begon het bij haar te dagen. Het zou toch niet? En ja hoor, ze vroegen of zij het kersentrio van 2016 en Aukje dan de Kersenkoningin 2016 wilden zijn! Omdat Aukje begin 2016 drie maanden op reis ging naar Au-

stralië en Nieuw Zeeland werden ze al in oktober 2015 gevraagd. Hierdoor moesten ze erg lang de mond dicht houden. Dat is natuurlijk gelukt, maar moeilijk was het soms wel.

In het weekend van het Kersenfeest moesten ze vrijdagmiddags al vroeg bij Linda zijn. Via doeken werden ze uiteindelijk Providentia in gesmokkeld, want buiten waren andere leden van Thetis het podium aan het opbouwen. Na zo lang wachten kon het weekend dan eindelijk beginnen. De opening was echt spetterend. Toen ze op het podium verschenen, wisten Aukje en haar hofdames niet waar ze moesten kijken. Er waren zoveel mensen speciaal voor hun! Zaterdagochtend werden ze al vroeg verwacht bij Haarstudio Simone, waarna ze die dag feestelijk begonnen in het bejaardenhuis. Daarna door naar 'het' Thetisplein, waar voor de kinderen allerlei spellen en proefjes

Surfen op het surfbord tijdens de spellen op het Thetisplein.

georganiseerd waren. Na een fotoshoot, gingen ze naar de Notenkrakers in de feesttent, waren bij de jeugdtriathlon, liepen over de braderie, gingen op bezoek bij de opening van de fototentoonstelling van de Historische Kring en de tentoonstelling van Gendt Verbeeld in de Leemhof en hebben allerlei prijzen uitgereikt. 's Avonds zijn ze naar een viering geweest in de prachtig versierde kerk.

Ook de volgende dag was weer een druk programma. Ze begonnen de dag bij het koffieconcert, waren bij de start en de prijsuitreiking van de triathlon, liepen over de braderie en hebben met z'n allen geluncht bij de ouders van Aukje. 's Avonds hadden ze nog een mooie afsluiting met de hele vereniging. Het Kersenfeest 2016 was voor Aukje een heel bijzonder, uniek en geweldig weekend. De sfeer in het dorp was geweldig. Er kwamen veel mensen naar haar en haar hofdames om te feliciteren of de jurken te bewonderen. De samenwerking en verstandhouding tussen hun drieën en hun begeleiders was uitstekend. Overal zagen ze Thetisleden rondlopen, waardoor ze alle drie een écht 'Thetisgevoel' kregen. Helaas was de slogan 'Water raakt je' door de weergoden iets te letterlijk genomen. Maar ondanks het regenachtige weer, heeft ze enorm genoten van het hele weekend.

Het Kersentrio bedankt iedereen die heeft meegewerkt om het Kersenfeest 2016 tot een geweldig en spetterend weekend te maken. Iedereen ook bedankt voor de lieve en leuke reacties die ze hebben gekregen. Kersenfeest 2016 was een weekend dat Aukje niet snel zal vergeten!!

*Fotoshoot met Ilja, Maaike, Linda en Celine.
Foto: Jamie Stoffels Fotografie*

**Willem
Rasing**
met dank aan
Aukje
Schamp.

32+33 Aalbert SCHAMP Geb Neerbosch 30 jun 1818 Overl Neerbosch 28 dec 1899 Gehuwd 1852 Maria DERKS Geb Nijmegen 1 jan 1824 Overl Neerbosch 29 april 1898	34+35 Bernardus KNOOP Geb Weurt 14 nov 1813 Overl Beuningen 2 apr 1857 Gehuwd 1844 Theodora HENDRIKS Geb Beuningen 9 feb 1823 Overl Beuningen 8 jan 1877	36+37 Albertus ALBERS Geb Neerbosch 11 mei 1804 Overl Beuningen Gehuwd 1834 Maria HEIJNEN Geb Weurt 8 feb 1804 Overl Beuningen 2 febr 1851	38+39 Peter WOUTERS Geb Neerbosch 1785 Overl Beuningen 29 jun 1864 Gehuwd 1838 Elisabeth WOUTERS Geb Weurt 1814 Overl Weurt 11 jun 1877	40+41 Bartholomeus VENS Geb Driel 22 mei 1800 Overl Valburg 9 mei 1871 Gehuwd 1830 Wilhelmina PALLADA Geb Valburg 23 jun 1807 Overl Valburg 19 nov 1875	42+43 Dirk KORTHOUDT Geb Herveld 24 jun 1821 Overl Beuningen 16 nov 1910 Gehuwd 1845 Grada Wendelina de BRUIJN Geb Valburg 23 feb 1823 Overl Valburg 14 jan 1912	44+45 Gerardus BOUWMAN Geb Huissen 1 feb 1801 Overl Bemmel 3 nov 1882 Gehuwd 1839 Petronella PETERS Geb Angeren 11 apr 1811 Overl Bemmel 18 nov 1880	46+47 Catharina HENDRIKS Geb Slijk Ewijk 9 jun 1825 Overl Valburg 19 jan 1897
16 Matthijs SCHAMP Geb Nijmegen 3 feb 1857 Overl Nijmegen 6 juni 1939 Gehuwd Nijmegen 5 mei 1881	17 Johanna KNOOP Geb Beuningen 9 nov 1853 Overl Nijmegen 11 augustus 1888	18 Johannes ALBERS Geb Weurt 30 mrt 1835 Overl Beuningen 24 augustus 1910 Gehuwd Beuningen 3 mei 1867	19 Helena WOUTERS Geb Weurt 4 okt 1847 Overl Beuningen 9 november 1919	20 Hermanus VENS Geb Valburg Mei 1844 Overl Valburg 24 december 1932 Gehuwd Valburg 2 mei 1878	21 Maria KORTHOUDT Geb Valburg Nov 1858 Overl Valburg 13 november 1920	22 Johannes BOUWMAN Geb Bemmel 30 apr 1848 Overl Valburg 30 december 1923 Gehuwd Nijmegen 16 mei 1889	23 Wilhelmina HENDRIKS Geb Valburg 26 dec 1855 Overl Valburg 24 septem-ber 1915
8 Petrus Marinus SCHAMP Geboren Neerbosch 4 november 1887 Overleden Nijmegen 20 februari 1981 Gehuwd Beuningen 13 augustus 1913	9 Wilhelmina Johanna ALBERS Geboren Nijmegen 16 juni 1883 Overleden Nijmegen 8 april 1969	10 Henricus VEENS Geboren Herveld 22 april 1883 Overleden Herveld 26 juni 1971 Gehuwd Valburg 14 juni 1922	11 Wilhelmina BOUWMAN Geboren Slijk-Ewijk 17 september 1895 Overleden Herveld 12 februari 1991				
4 Mathias Petrus SCHAMP Geboren Weurt 15 november 1919 Overleden Nijmegen 31 maart 2003	5 Maria Johanna VEENS Geboren Valburg 21 juni 1924 Overleden Nijmegen22 maart 2011 Gehuwd Herveld/Valburg 22 mei 1951						
2 Petrus Henrikus Johannes SCHAMP Geboren Weurt 2 april 1952 Gehuwd Nijmegen							
Aukje Geboren Gendt Kersen							

48+49 Cornelis Hubertus Johannes VERHAAK Geb Beesd 08 mrt 1850 Overl Beesd 26 aug 1887 Gehuwd 1876 Henrica Josepha Maria Lucretia van den MARCK Geb Grave 25 dec 1852 Overl Grave 06 aug 1942	50+51 Hendrikus BOUMANS Geb apr 1850 Gouda Gehuwd 1874 Jacomina van STRAATEN Geb apr 1846	52+53 Johannes Henricus BITTER Geb Delft 02 nov 1807 Overl Delft 07 sep 1873 Gehuwd 1835 Johanna Catharina van NOORDEN Geb Delft 24 feb 1811 Overl Delft 23 feb 1890	54+55 Adrianus Jacobus DRABBE Geb Delft 14 nov 1810 Overl Gehuwd 1840 Maria Eliza Clara ENGELER Geb Zwolle 20 dec 1818 Overl Zwolle 1851	56+57 Martinus COENDERS Geb Meerlo 17 sep 1818 Overl Meerlo 05 apr 1884 Gehuwd 1849 Johanna Elizabeth JANSSEN Geb Meerlo 18 dec 1823 Overl Meerlo 14 jun 1902	58+59 Peter Johannes van CUIJK Geb Meerlo 17 jun 1830 Overl Meerlo 08 mei 1860 Gehuwd 1860 Anna SIEGERS Geb Heyden 16 nov 1834	60+61 Judocus FABER Geb Nijmegen 09 jun 1813 Overl Nijmegen 11 nov 1870 Gehuwd 1835 Wilhelmina NIEUWENHUIJ-ZEN Geb Nijmegen 24 mei 1814 Overl Nijmegen 28 jul 1874	62+63 Christiaan GREFKENS Geb Nijmegen 28 08 1825 Overl Nijmegen 18 mei 1865 Gehuwd 1851 Wilhelmina TONISSEN Geb Zyfflich feb 1829 Overl Nijmegen 24 feb 1906
24 Josephus Johannes Maria VERHAAK Geb Beesd aug 1883 Overl Zaandam 6 sep 1926	25 Anna Catharina Elisabeth BOUMANS Geb Gouda aug 1882 Overl Zaandam 28 okt 1918	26 Hugo Franciscus BITTER Geb Delft 31 okt 1836 Overl Grave 29 apr 1921	27 Jacoba Maria DRABBE Geb Zwolle 23 feb 1851 Overl Grave 12 jul 1921	28 Michael Hubert COENDERS Geb Meerlo 5 sep 1859 Overl Meerlo 12 okt 1942	29 Johanna Petronella van CUIJK Geb Meerlo 18 okt 1860 Overl Meerlo 5 sep 1926	30 Leonardus FABER Geb Nijmegen 2 jun 1846 Overl Nijmegen 13 sep 1905	31 Johanna GREFKENS Geb Nijmegen 30 mrt 1852 Overl Nijmegen 21 feb 1922
Gehuwd Gouda 11 augustus 1909		Gehuwd Delft 11 juli 1877		Gehuwd Meerlo 1 mei 1886		Gehuwd Nijmegen 12 november 1874	
12 Theodorus Antonius Everardus Maria VERHAAK Geboren Grave 24 september 1877 Overleden Nijmegen 14 november 1959	13 Cornelia Maria BITTER Geboren Delft 20 oktober 1884 Overleden Nijmegen 21 september 1975			14 Peter Johannes Martinus COENDERS Geboren Meerlo 25 oktober 1888 Overleden Nijmegen 08 februari 1963	15 Elisabeth Maria FABER Geboren Nijmegen 3 september 1887 Overleden Nijmegen		
Gehuwd Delft 27 mei 1914				Gehuwd Nijmegen 9 januari 1917			
6 George Theodorus Maria VERHAAK Geboren Grave 15 december 1920 Overleden Weurt 4 februari 1993				7 Johanna Hubertina COENDERS Geboren Nijmegen 22 augustus 1918 Overleden Nijmegen 26 december 2005			
Gehuwd Nijmegen december 1947							
3 Elisabeth Cornelia Alena Maria VERHAAK Geboren Helmond 11 februari 1953							
1 september 1978							
1 SCHAMP 24 april 1991 koningin 2016							

Huusslachtinge

Verslag lezing 30 november 2016

Ons is meerdere malen gevraagd om eens een lezing in het dialect te houden, dus was het tijd om daaraan te voldoen. Het werd een lezing over

te leven; de huid werd gebruikt voor kleding. De varkens liepen vroeger gewoon door het dorp, alleen op het kerkhof mochten ze niet komen,

huisslachten in het Angers-Gendtse dialect door Geert Bouwman van de Schoes en Hennie Helsen van de garage uit Angeren. Zij presenteerden een avond met 'schokkende', maar voor velen herkenbare beelden, want waar werd vroeger niet een varken geslacht? Huisslager Eef Buurman (de beste die er is naast Berning en broer Wim Buurman natuurlijk) stond de heren terzijde.

Dat de lezing plaats moest vinden in november is niet verwonderlijk want op een plakkaat uit 1665 stond al vermeld dat november de slachtmaand is.

Hennie Helsen begon te vertellen hoe zijn moeder, als ze sprauwen/spreeuwen schoten, ze meteen in de pan stopte, want niemand had het vroeger breed. Een andere keer werden er een paar houtduiven, haantjes, een knien/konijn en ook nog een keer een haas geschoten en in de pan gestopt. Toen hun trouwe paard echter in de oorlog gewond werd, hebben ze toch maar voor een keurig einde gezorgd.

Geert Bouwman vertelde verder over de geschiedenis van het slachten. Vroeger slachtte men om

want dan woelden ze alles los, vertelde Bouwman met een knipoog.

In de Middeleeuwen werd het varken met een hamer bewusteloos geslagen, voordat het werd geslacht. Voor het bewaren van vlees werd het gezouten (fermenteren). In 1818 kwam er vanwege de hygiëne en het voorkomen van ziektes de regel dat het varken gekeurd moest worden. In 1868 kwam de Hinderwet; dat betekende dat het slachten meer aan banden werd gelegd. Het primitieve slachten, soms zelfs buiten op de stoep, kon niet meer. In 1980 was het huisslachten over. Slagers uit Gendt die aan huis kwamen slachten zijn onder andere Wim en zijn zoon Jan Geveling, Huub Berning en zijn zonen Bertus en Wim, Dirk Doornenbal uit de Zandvoort, Wim Flintrop uit de Munnikhofsestraat en Koos Giesberts uit Flieren.

Uutponden betekende dat er een noodslachting was en dat het vlees dezelfde dag nog verkocht werd tegen een goedkopere prijs. Menigeen zal zich nog herinneren dat op scholen de boodschap werd doorgegeven dat er uitgepond werd; kinderen konden dan het bericht aan de ouders doorgeven.

Op de avond van de lezing demonstreerde slager Eef Buurman zijn gereedschap, waaronder een bijzonder grote hakbijl, die al zeker tachtig jaar oud was en de slachtpen of het schietmasker en nog diverse andere instrumenten. Van de blaas werd vroeger een foekepot gemaakt. Toen Eef Buurman demonstreerde hoe die werkte klonk voorzichtig uit de zaal het liedje:

Foekepotteri'j, foekepotteri'j, gif mien 'n cent dan
gao'k vurbi'j
'k Hé gin cent um brood te kope
Djurrum mô'k mette foekepot lope.

Wanneer het varken vetgemest en klaar voor de slacht was, werd het met een touw aan de poot naar de slachtplaats gebracht. Moeder de vrouw kwam erbij met een lage pan en het varken werd gestoken in de halsslagader, wat snel en precies moest gebeuren (bloedworst). Met warm water

werd twee keer gedaan, eerst wanneer het varken nog leefde en de tweede keer na de slacht. Ook de burens kwamen kijken, want iedereen was trots op het varken. Een borrel kwam er zeker aan te pas, hoewel het niet duidelijk was of dat voor de hygiëne of de gezelligheid was. Maar het was in ieder geval een hele drukte voor het varken aan kant was.

Daarna kwam het afsnijden, het inleggen en het zouten. De worst werd gemaakt van een mengeling van vet, vlees en kruiden. Verder werd hoofdkaas en balkenbrij gemaakt. Behalve zouten werd er ook gedroogd (ham), gerookt (worst) en geweekt.

Samengevat: vroeger werd er thuis geslacht, daarna kwamen de slachthuizen en de slagers met hun winkel. Het varken ging heel naar de slager en kwam half terug, want in de diepvries was toch

werd de huid van het varken wat zachter, waarna de haren eraf werden geschraapt. Eerst aan een kant, dan kantelen en dan de andere kant. Verder met het opensnijden en het verwijderen van darmen, maag en blaas. Die werden schoongemaakt, want de darmen worden weer gebruikt voor de worst. Hoe lang de darmen wel zijn demonstreerden de beide slagers Buurman door de schoongemaakte darmen voor het publiek vol met lucht te blazen.

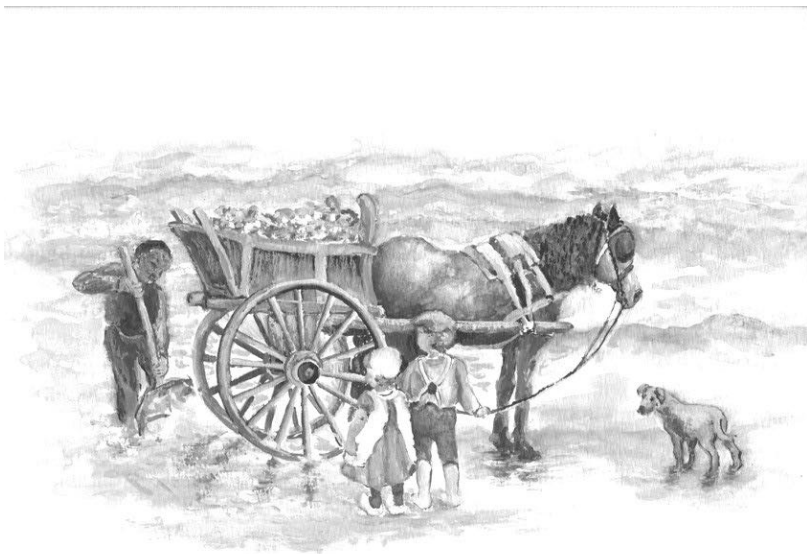
Het keuren van het varken werd vaak gedaan door Theo Pastoor, een bekende figuur in leren jas op zijn motor en later in zijn Wartburg. Het keuren

niet zoveel plaats. Nu zijn er steeds minder slagers, in Gendt nog maar één: Wim Buurman.

Hij verzorgde in de pauze overheerlijke lever- en bloedworst en na de afsluiting gebakken balkenbrij; dat was smullen. De lezing die we hielden in de Blauwe Zaal van De Leemhof was goed bezet. Met ongeveer 90 personen genoten we van een avond vol humor en soms wat tegengas vanuit het publiek, prettige herinneringen aan een vroegere tijd en ien het Angers-Gendts dialect.

Ria Schouten-de Haan

De mosselman en andere liedjes

De mosselman dâ von'k 'n liedje van niks
Dâ zinge ien de klas hawwe zo fiks
Mar verders hê 'k 'm nie gekend
Ôk Scheveninge was mien onbekend

Mar toen kwam d'r 'n boer uut Zwitserland
Dâ was immigratie vanuut d'n andere kant
En de meester gaf mien'n wats umdâ 'k toen
vroeg
Hewwe hier gin boere genoeg?

Toen moes die'n boer ôk nog iets van mien kiepe
zegge
Over de veier de kleur en over 't legge
Ik doch die Zwitserse boer die wit gin zak
Die hemme thuus allinnig mar kâes gemak

'n Bar fijn liedje was schaopje schaopje hê'j witte
wol
Toen'k dâ as kiend mô's zinge wier 'k helemaal
dol
En daornêve kan zô'n schaop hee nie praote
En daor wou 'k 't mar ekkes bij laote.

Leuk von'k 't liedje van dâ groen – groen knolle-
land
Mettie haoskes d'r bij en ôk nog hee parmant
Mâ ja waffeke knolle dâ ware kon mien niemand
vörtelle
Zo hâ'k altied wel 'n kwak vraoge te stelle

Mevrouw van Roosendaal die hâ d'r vier
Dâ ware jujujutjes zo stee'r 't op pepier
Mar d'r was niemand die wis wâ vör'n dinger dâ
waore
Dâ hê mien ôk nooit iemand kunne vörklaore

Metta liedje huudje van papier
Leerde ze ons telle teminste tot
vier
Zo gienge lere en zinge te geliek
Dâ liek bar veul op rêkene mè
meziek

As mien ene been git staon
Is't andere al marcherend op
weg gegaon
Dâ kan netuurlik helemaal nie
Want dan brek tie af ien de bjuut
van de knie

Fijn was ôk dâ liedje over za-
duukske legge
Wâ 'j verders aon niemand
moch zegge
En altied as de haon gieng kràè-
je

Zat 'k mien eige op te nàè-je

Of die van zaoge zaoge wiedewiedewaoge
Jan kwam thuus um 'n bôtram te vraoge
A'k dâ mos zinge doch 'k kjèkjè waor mô ta naor
toe
Was de schôl mar uut metta stomme gedoe

Alle eendjes zwimme ien't waoter
Dâ kan ôk nie anders doch 'k dan laoter
Allinnig waoter is vör zwimme geschik
't Wör anders as moed d'r soep mè eend van mik

En toen wier laots dâ meisje loos
Ze gieng d'r vandeur as lichmatroos
En toen'k vroeg ku'j uutlegge hoe dâ zit?
Want dâ gô'k nie zinge âk 't nie wit.

Elsje fiederelsje zet de klömpkes bij 't vuur
Moed bak drek pannekoek mar 't mèèl is bar
duur
Bi'j d'n dezene doch ik merstal dâ zing 'k nie mer
met
En dan wier 'k medeem uutte klas gezet

De meester hâ duk genoeg van mien gedoe
Dan joeg tie mien naor buute toe
En ak dan buute zat en 't was wer mis
Kwam dâ eigelik umdâ de meester 't ôk nie wis

Zo wier 'k dör al die liedjes bar misleid
Laoter hemme de Beatles mien bevrijd
Die zonge teminste begriepelike taol
En ze mie-ke ôk nog bar mooie kebaol

Tekst: Herman Buurman

Tekening: Wilma Schouten-Kregting

Van melkboer tot melkman

(deel I)

Gendt had in het verleden veel kleine keuterboertjes met één, twee of drie melkkoeien. De melk was meestal voor eigen gebruik of voor buurt- en andere dorpsbewoners. Geleidelijk aan werden de boerenbedrijfjes groter en gingen deze boeren meer melkvee houden. De overtollige melk werd op melkmarkten in de steden verkocht. Voor de Gendtse boeren waren dat Arnhem en Nijmegen. De melk werd vervoerd met paard en wagen in zogenaamde melktuiten (melkbussen).

Melkerij Lent te Nijmegen

Bernardus Johannes Wil-denbeest begon in 1895 in de Lange Hezelstraat een melkfabriek: Melkerij Lent. Bernardus kwam uit Lent, vandaar dat de melkfabriek zo heette en het hotel van zijn vader heette trouwens Logement Lent. De melkfabriek aan de Lange Hezelstraat werd al vlug te klein en werd verplaatst naar het Kelfkensbos en heette toen voluit Coöperatieve Nijmeegsche Melkinrichting 'Melkerij Lent'. Bijna tien jaar later verhuisde de melkfabriek voor de tweede keer en stond toen in de wijk Altrade nabij de Wedren aan de Waldeck Pymontsingel, de Van Gentstraat en de Athlonestraat.

Na de Tweede Wereldoorlog konden ook werknemers en melkrijders een aandeel nemen in het zogenaamde ledenkapitaal van de Coöperatieve Nijmeegsche

Melkinrichting die tot 1980 bestaan heeft.

De melk voor Nijmegen ging vroeger vanuit de Betuwe eerst met paard en wagen en later met de vrachtwagen naar Lent. Daar kon de melkvervoerder op de pont naar zijn bestemming. In 1936 kwam er een vaste brug tussen Lent en Nijmegen. In 1980 sloot Melkerij Lent haar deuren.

Melk bezorgen in Gendt

Het bezorgen van de melk bij de klanten ging in Gendt in het verleden onder andere met de trans-

portfiets, bakfiets, paard en wagen en met bestelauto's. Ondertussen stelde de overheid steeds meer regels op om de gezondheid en de kwaliteit van de melk te waarborgen. Al in de 19e eeuw werd duidelijk dat melk de veroorzaker was van veel epidemieën waaronder tyfus, difterie en tbc. Vastgesteld werd dat deze ziekten ontstonden door de slechte hygiëne op de boerderijen, tijdens het vervoer en het venten. Eind jaren dertig van de vorige eeuw mochten melkveeboeren alleen nog aan de melkfabrieken of melkinrichting de melk afleveren. Melkrijders met vrachtwagens namen het vervoer over van de melkveeboer naar de fabrieken.

Grad Evers

Grad was geboren in de Kommerdijk en de zoon van Willem Evers en Maria Terwindt. Rond 1920 op tweeëntwintigjarige leeftijd begon Grad als melkventer. Hij bouwde een schuur bij zijn ouderlijk huis onder aan de dijk. Melk kon hij toen nog rechtstreeks bij de boer halen en uitventen met zijn transportfiets en later met paard en wagen. Er zat toekomst in, dus liet hij in 1929 een huis bouwen aan de Nijmeegsestraat. Grad trouwde in 1930 met Everdina Hendriks, ook wel Dietje genoemd. In 1931 werd hun eerste kind geboren (Wim) die later ook melkventer zou worden. Het bedrijf liep goed, daarom kon Grad zijn broer Dos in dienst nemen. Ook schafte hij in 1931 zijn eerste auto aan, een T-Ford. Ondertussen mocht de melk niet meer afgenomen worden bij de boer vanwege de hygiëne. De melk van de boer ging naar de melkinrichting in Nijmegen. In 1937

kocht Grad bij Terwindt en Hekking een Ford V8. In 1944 overleed Grad op zesenvertigjarige leeftijd. Het gezin was uitgebreid met een dochter en een zoon en Dietje was in verwachting. Gelukkig konden de broers van Grad haar helpen. Tot overmaat van

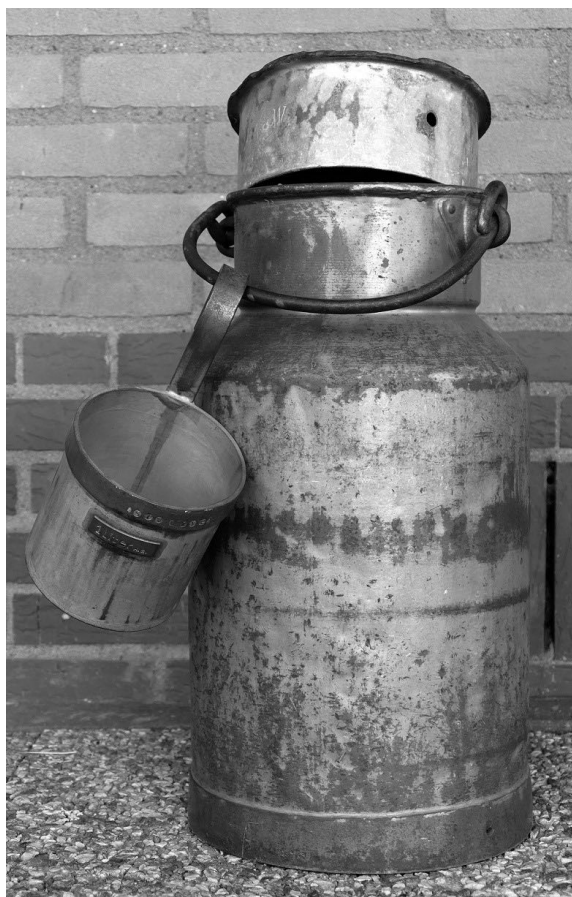
Links Hent Evers en rechts zijn neef Wim (zoon van Dietje).

ramp moest Dietje evacueren net als alle Gendtenaren. Het gezin kwam in Loerbeek (bij Didam) terecht. Na terugkomst in Gendt was er geen geschikte melkbus meer voorhanden. Veel bussen waren kapotgeschoten of weggehaald. Maar Dietje was ondernemend en reisde naar melkfabriek de Gouwe in Gouda die per advertentie melkbussen aanbood. Ook kocht ze een

TE KOOP

Stationcar Studebaker '49
in prima staat. Met koppeling voor aanhanger.
Wed. G. EVERS, Melkh.
Nijmeegsestraat 71, Gendt
Tel. 359.

aantal Canadese melkbussen. Dos Evers ging werken bij de Nijma kunstzijdefabriek en zijn broer Hent Evers, die in de Dijkstraat woonde, kwam Dietje helpen. Dietje kocht in 1949 een stationcar Studebaker (Amerikaanse auto). Zoon Wim had ondertussen het rijbewijs gehaald en kon met zijn oom Hent de melk aan de man en vrouw brengen. Toen de Studebaker niet meer voldeed, werd die in 1953 verkocht. Daarvoor in de plaats kwam een Opel Blitz. In 1967 hield de familie Evers op met venten. Dietje en zoon Wim lieten in de Dorpstraat een woning met zuivelwinkel bouwen. Deze winkel was jarenlang ren-

Een 15-liter melkbus met de geijkte litermaat, waarmee geschept werd.

ZATERDAG 19 MAART 1949

Koffieroom en Slagroom vrij

Geachte ingezetenen van Gendt,

Thans kunt U weer genieten van een heerlijk kopje koffie en andere lekkernijen met **KOFFIEROOM** of **SLAGROOM**.
DE PRIJZEN ZIJN:

KOFFIEROOM 20% : $\frac{1}{4}$ liter 30 ct., $\frac{1}{4}$ l. 60 ct., $\frac{1}{2}$ l. 105 ct., 1 l. 200 ct.
SLAGROOM 40% : $\frac{1}{4}$ liter 60 ct., $\frac{1}{4}$ l. 120 ct., $\frac{1}{2}$ l. 210 ct., 1 l. 400 ct.

Verder leveren wij: Alle soorten flesjes Nutricia producten.

Roomboter, Prijsklasse I, per $\frac{1}{2}$ kg. f 2,24

Margarine, Prijsklasse I, per $\frac{1}{2}$ kg. f 0,68

Wij bezorgen dagelijks bij U aan huis. Laat geen ledige flessen in een donkere hoek staan, maar geef ze zo spoedig mogelijk aan onze bezorgers mee, dan kunnen wij U steeds vlug en correct bedienen.

Beleefd aanbevelend,

WED. G. J. EVERS - MELKHANDEL - GENDT (O.B.)

dabel, maar door de opkomst van de supermarkten kon er geen goede boterham meer verdiend worden.

Hannes Evers en Wim Evers, melkvervoerders

Hannes en Wim, broers van elkaar en van Grad Evers, de melkventer, begonnen omstreeks 1937

met het vervoeren van melk. Hannes trouwde met Anna Joosten uit de Kruisstraat en Wim even later met Anna van Welie, afkomstig uit

Ewijk. Ze haalden allebei het rijbewijs, dat toen nog vrij makkelijk ging bij een examiner-ambtenaar van de gemeente Elst. Ze kochten een vrachtwagen. 's Morgens vroeg haalden ze melk bij Melkerij Lent in Nijmegen. Deze melk bezorgden ze bij de melkventers waaronder broer Grad Evers, Jan van den Brink, Alofs in Haalderen en Gaertner in Bemmelen. Omstreeks zeven uur waren ze daarvan weer thuis. Na wat gegeten te hebben vertrokken ze om acht uur voor het ophalen van melk bij de melkveeboeren. In de zomertijd,

als koeien meer melk gaven, maakten ze die rit ook nog 's avonds. De meeste boeren leverden niet zo heel veel melk, maar er waren ook uitschieters zoals Gorzeman uit Doornik die wel vijftien bussen aan de dijk had staan. Gert van Groningen, die in de Gendtse Polder woonde en zijn vee daar liet grazen en molk, bracht zijn melk in bussen naar de dijk bij de afrit naar de Zandberg. Ook de gebroeders Derksen uit de

werd ook naar afgerekend. Het was voor de vervoerder belangrijk dat hij de melkbussen op de melkwagen in de goede volgorde van halen en brengen laadde, vooral als hij twee lagen had. In het begin van de Tweede Wereldoorlog moesten de broers hun vrachtwagen inleveren. Daarbij kwam dat de Nijmeegse brug 10 mei 1940 door het Nederlandse leger al opgeblazen was om de opmars van de Duitsers tegen te houden. Kort daarna werd de veerpont Zeldenrust III weer ingezet. Het vervoer van melk moest nu met paard en

Naast de vrachtwagen Hannes en bovenop de wagen Wim Evers.

wagen gebeuren. Juni 1944 moesten ze ook nog één van hun paarden afstaan. Ze konden wel met paard en wagen op de pont om zo Melkerij Lent te bereiken. In de oorlog werd Melkerij Lent zwaar beschadigd. Na de oorlog, toen Melkerij Lent weer opgebouwd was en de veeboeren in Gendt weer een paar koetjes hadden, kon langzaamaan weer begonnen worden met melkvervoer. Er werd weer een vrachtwagen gekocht, een Dodge, bij Van den Boogaard & Lagerwijn's Automobielenbedrijf in Nijmegen. Kort hierna brachten de broers ook flessenmelk, vla, yoghurt en ondermelk (afgeroomde melk voor de varkens) mee van Melkerij Lent. De zoon van Hannes, Wim, heeft tijdens ziekte van zijn vader zes weken met zijn oom Wim de melk vervoerd. Ondertussen had de regering allerlei wetten en regels opgesteld voor de vervoerders. Zo moest er een weekstaat en een rijtijdenstamblad worden bijgehouden. Later werd er nog een Ford 1420 gekocht bij Terwindt en Hekking in Nijmegen. De broers hebben tot eind 1971 dit werk gedaan. Er kwamen grote melkveebedrijven en de melk werd en wordt nu met grote tankauto's opgehaald. Dat deed na de gebroeders Evers Sjaak van Groningen, die in de Gendtse Polder woonde.

RIJTIJDENWET
STAMBLAD
(Strikt persoonlijk)

Geldig van 1 januari 1960 tot 1 januari 1966

Naam / Voornamen / Adres / Plaats en datum van geboorte

Evers--
Johannes Wilhelmus--
Gendt
Kommerdijk 12
Gendt
12 sep. 1904

Datum van uitgifte: 16 december 1960

voor de Burgemeester van de gemeente: Gendt,

Handtekening van de houder:

STAATSDRUKKERIJ- EN UITGEVERIJBEDRIJF • 'S-GRAVENHAGE • NADRIJK VERBODEN

005715ab

Wieringenhoek (Poelwijklaan) brachten hun melk boven aan de dijk op die plaats. Dorus Pruijn in het Galgendaal leverde ook een flink aantal liters. Iedere bus van de melkveeboer had een nummer, zo kreeg die altijd weer zijn eigen bussen terug en daar

Van den Boogaard & Lagerwijn's Automobielenbedrijf Nijmegen

Importeurs van

2e Walstraat 2 - Nijmegen - Telefoon 23670

dag en zicht

Geueot
Automobielen

Ontvangen van Gebroeders Evers.
te Gendt (P.B.)

de Somme van

volgens bovenstaande Specificatie.

Nijmegen, 22 Januari 1946.

Rekening van de Dodge vrachtwagen (7.000 gulden).

Jan van den Brink

Jan was de zoon van Chris van den Brink en Anna Schouten en groeide op in de Kommerdijk. Jan trouwde in 1938 met Marie Tillemans die in de Langstraat woonde. Ze gingen gehuurd wonen in het huis van Buit Romijn, ook aan de Lang-

Op de melkkar vlnr: Jan, Riet en Bets Tillemans en opa Wessels.

straat. Het huis stond tussen de leigraaf en Nol van der Heijden. Daar begon Jan als melkventer. In de Tweede Wereldoorlog is dit huis verwoest. Na de evacuatie konden Jan en Marie een nood-

Vlnr: Geert en Chris op de Bedford.

woning laten bouwen aan de Langstraat tussen Bart Cornelissen en Berend Meijer. Op die plaats

Chris met zijn zusje en een Pools logeetje op de Commer.

woonden voorheen Gradus Tillemans en Leida Wessels. Leida is overleden in 1926 (met Gradus 7 kinderen) en met zijn tweede vrouw Lies Leenders, die is overleden in 1932, kreeg hij nog zoon Arnold. Gradus overleed in april 1945 tijdens de evacuatie in Angerlo. Zoon Arnold stond er toen alleen voor, want alle kinderen waren al uitgevlogen en het huis was verwoest. Arnold werd opgenomen in het gezin van Van den Brink. Vanaf die plaats begon Jan opnieuw met melkventen. Even nog met paard en wagen maar al vlug kwam er een A-Ford die een aantal jaren dienst deed. Na de Ford kwam er nog een Bedford, een Commer en als laatste een Volkswagen. Het gezin was uitgebreid met drie dochters en twee zonen. Arnold trouwde in 1957 met Maria Terwindt en het paar ging in de Kommerdijk wonen. Alle kinderen van Jan en Marie hebben geholpen met melkventen, maar het meest Chris en Lia. Tot haar trouwen in 1963 heeft ze haar vader geholpen. In 1964 is Jan gestopt met venten; er kon geen goede boterham meer mee verdiend worden. Jan werkte hierna in de bouw en plukte fruit bij Nol Leenders. In 1974 werd Jan op 62-jarige leeftijd getroffen door een longembolie en overleed daaraan.

Doornenburgse melkventers

Melkventers Herman van den Brink en Job van Alst uit Doornenburg brachten hun klanten ook melk en andere zuivelproducten. Dat waren hoofdzakelijk klanten in Hulhuizen en de Polder.

Henk Klaassen

Een vroegmiddeleeuwse tekst uit Gendt in Doetinchem?

Preken van paus Gregorius de Grote op de Munnikhof

Gerward

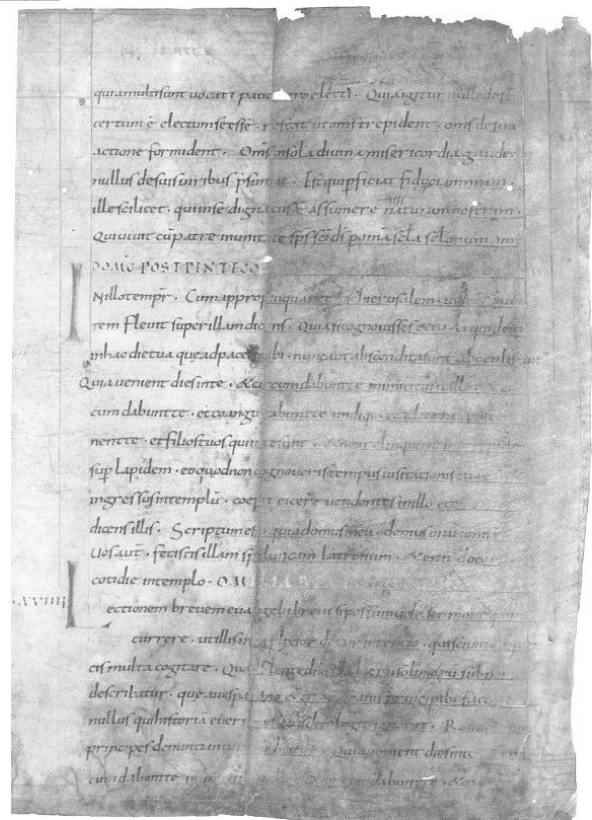
Directeur Femia Siero van het Erfgoedcentrum laat een van de twee folio's zien.

In de *Gelderlander* van zaterdag 8 oktober 2016 stond een artikel dat mij als lid van de historische kring buitengewoon interesseerde. Het gaat over de vondst van twee perkamenten vellen tekst uit de negende eeuw in het Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers in Doetinchem.

De vellen komen uit een – natuurlijk met de hand geschreven – boek met preken van Gregorius de Grote, die paus was van 590 tot 604. De vellen zijn als kافت gebruikt voor de stadsrekening van Doetinchem uit 1533. Dat kwam in die tijd veel vaker voor; boeken die men niet waardevol meer vond of beschadigd waren, werden uit elkaar gehaald en het stevige perkament kreeg een tweede leven als omslag van documenten.

Wat het voor mij zo interessant maakte, was een uitspraak van Sven Meeder, wetenschappelijk medewerker middeleeuwse geschiedenis aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Volgens hem is het aannemelijk dat de bladen afkomstig zijn uit het boek *Homiliae in Evangelia*, dat tot de (Gendtse) bibliotheek van Gerward behoorde. In het handschrift staan veertig preken waarin Gregorius uitleg geeft over de vier evangeliën.

Bij een studiedag in Doetinchem was de vondst te zien, tentoongesteld in een vitrine. Ik probeerde me een voorstelling te maken: twee aan beide kanten beschreven bladen die bijna twaalfhonderd jaar geleden in Gendt op de Munnikhof geweest zijn en die Gerward daar gelezen heeft. Wij aarzelen nu om 23 boeken – want zoveel had Gerward er – een bibliotheek te noemen; dat vinden we overdreven. Maar voor die tijd, het midden van de negende eeuw, was dat een geweldig bezit. In *Stemmen op schrift* waarin prof. Frits van Oostrum de geschiedenis van de Nederlandse literatuur tot 1300 behandelt, schrijft hij op bladzijde 56 dat er in Vlaanderen en Nederland tot 1200 ‘minstens honderd boeken’ in het Latijn waren. Weliswaar gebruikt hij de term ‘minstens’ – het kunnen er dus meer geweest zijn –, maar dan toch niet veel. Dan had hij het wel gehad over minstens twee-

Een van de folio's. Het folio werd overlangs de rekening gevouwen. De rechterzijde heeft aan de buitentkant gezeten.

(Bron: Erfgoedcentrum Doetinchem)

honderd of zoiets. Bovendien spreekt hij over Vlaanderen en Nederland tot 1200. Blijkbaar kent Van Oostrum de boekenverzameling van Gerward niet. Hij noemt hem wel met één van zijn boeken: een kopie uit de vierde of vijfde eeuw van een boek van Vergilius, een Romeinse schrijver uit de eerste eeuw voor Christus. Het is de enige niet-religieuze verhandeling uit Gerwards bibliotheek. Al met al, 23 boeken op de Gendtse Munnikhof in de negende eeuw was en is ongekend.

Na het overlijden van Gerward rond 860 is zijn boekenbezit overgebracht naar het Benedictijner klooster in Lorsch waar hij monnik was. Via het klooster Sion, dat net buiten Doetinchem lag, kan het boek bij het stadsbestuur terecht gekomen zijn. Dat nam aan het eind van de zestiende eeuw bezittingen van Sion over. Veel stadsrekeningen van Doetinchem hebben een omslag van 'tweedehands' perkamenten vellen.

Een vraag die onmiddellijk rijst is hoe zeker we kunnen zijn dat de Doetinchemse vondst oorspronkelijk in de Gendtse bibliotheek gestaan heeft. En hoe en wanneer is dat boek dan vanuit Lorsch in de Achterhoek terecht gekomen? Is het niet buitengewoon toevallig dat de gevonden bladen uitgerekend uit het 'Gendtse' boek komen als er zo'n 430 uitgaven van Gregorius' preken bekend zijn?

Bibliotheek van Lorsch

Over de bibliotheek van Gerward is door de kring meerdere keren geschreven. In de literatuurlijst onder deze bijdrage kunt u lezen welke artikelen dat zijn. Daarin staat dat Gerward niet alleen monnik en boekenbezitter was, maar ook grootgrondbezitter, bibliothecaris en bouwheer van keizer Lodewijk de Vrome (814–840), schrijver en beheerder van de goederen van Lorsch in onze streken. In de laatste functie zette hij op de Munnikhof.

Na de dood van Gerward is zijn bibliotheek overgebracht naar Lorsch. Daarvan is een lijst: *'Deze boeken troffen wij aan in Gendt die Gerward daar achterliet en wij hebben ze daarvandaan overgebracht.'* Als een van de laatste boeken is *'twintig preken van de heilige paus Gregorius'* genoemd: *'homelie xx beati gregorii papae'*. Dus in Gerwards bibliotheek stond het betreffende boek (zie afbeelding blz. 27).

Welke argumenten heeft Meeder om aan te tonen dat de fragmenten mogelijk uit Gendt komen en niet uit een van de 429 andere exemplaren? De Doetinchemse fragmenten zijn geschreven in de Karolingische minuskel (de klemtoon ligt op

Paus Gregorius de Grote. De duif boven zijn schouder symboliseert de Heilige Geest, die hem de teksten in-fluistert die Gregorius geschreven heeft. Het boek met muziek in zijn linkerhand verwijst naar de kerkmuziek die hij ingevoerd zou hebben.

(Bron: www.krisbiesbroeck.skynetblogs.be)

de middelste lettergreep). Dit schrift is ontwikkeld tijdens Karel de Grote (768–814) en zijn opvolgers. De minuskel heeft zich in zijn grote rijk op verschillende manieren ontplooid. Je kunt dat vergelijken met de ontwikkeling van ons eigen handschrift. Op de lagere school in Gendt leerde iedereen in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw schrijven met de methode *Eerst duidelijk, dan snel*. In het begin schreef iedere kind de letters op dezelfde manier en leek het schrift veel op elkaar. Maar iedere leerling ontwikkelde al heel snel een eigen handschrift en je kon een leerling aan zijn handschrift herkennen. Zo ging dat ook met de minuskel. Schrijvers uit Noord-Italië schreven die anders dan die uit Noord-Duitsland en het schrift uit de achtste eeuw verschilde van dat uit de tiende.

De tekst uit Doetinchem is vergeleken met een aantal andere uitgaven van Gregorius preken. Daaruit blijkt dat die begin negende eeuw geschreven moet zijn in de omgeving van Mainz. En laat die tijd en plaats nu mooi bij Gerward passen: hij leefde van ± 790 tot ± 860 en het klooster van Lorsch lag een dikke veertig kilometer van Mainz. Bovendien kent de tekst weinig afkortingen, waardoor er meer kostbaar perka-

ment nodig was: een kostenpost die voor een rijke abdij of grootgrondbezitter nauwelijks een bezwaar hoefde te zijn.

Vraagtekens

Toch zijn er enkele vraagtekens te plaatsen bij de veronderstelling dat de folio's uit Doetinchem een Gendtse oorsprong hebben; Meeder doet dat ook. Gregorius schreef veertig preken. Er zijn boeken waarin ze alle veertig staan, maar soms zijn ze verdeeld in twee uitgaven. Gerward had een kopie met twintig preken. De vellen in Doetinchem bevatten fragmenten van de preken 38, 39 en 40. Gerward kan dat deel in zijn bibliotheek gehad hebben, maar even goed het deel met de eerste twintig preken.

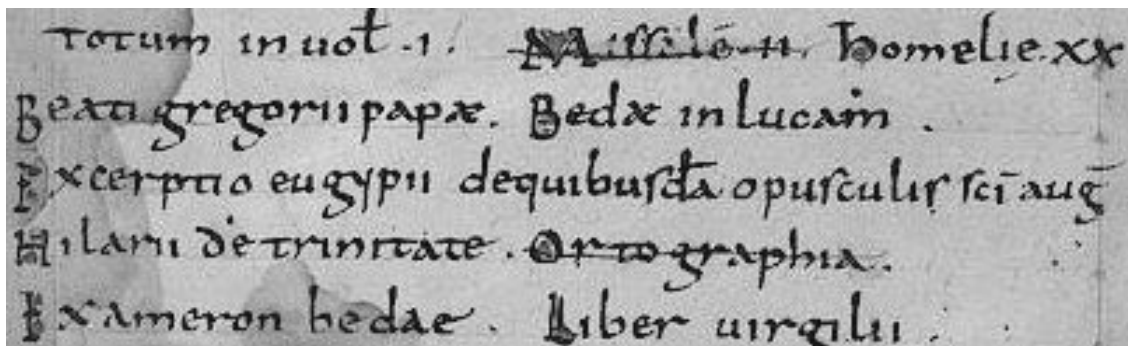
En dan is er nog de grote vraag hoe de folio's van Lorsch in Doetinchem terecht gekomen zijn. Vanaf de dertiende eeuw tot de opheffing in 1564 was er chaos rond de abdij van Lorsch. In die periode zijn er meerdere werken uit de bibliotheek verdwenen. Wat er over was, is tussen 1556 en 1559 deel geworden van de *Bibliotheca Palatina* van de universiteit van Heidelberg. Een groot deel daarvan (3500 handschriften en 12.000 gedrukte boeken) is in 1623 in 196 kisten op muilezels overgebracht naar de Vaticaanse Bibliotheek. Of de preken die Gerward bezat daarbij zaten, weten we niet. Was dat wel het geval, dan komen de Doetinchemse folio's zeker niet uit

Het mag dan jammer zijn dat de preken uit Doetinchem naar alle waarschijnlijkheid niets met Gerward te maken hebben, het feit dat Gendt de oudste bibliotheek van ons land gehad heeft, blijft recht overeind.

Geert Visser

Literatuur

- Boer-Ravestein, Yvonne de, 'De geboorte van Gendt'. In: Boer-Ravestein, Y. de, e.a. (red.), *Gendt tussen stad en dorp*, Gendt 2008, 41 – 48.
- Boer-Ravestein, Yvonne de, 'Nederlands oudste bibliotheek'. In: Boer-Ravestein, Y. de, e.a. (red.), *Gendt tussen Kraaijenbosch en Knienepol*, Gendt 2013, 19 – 26.
- Meeder, Sven, 'Gregorius de Grote in Doetinchem'. In: *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen*, jrg. 29 (2015), 162 – 171.
- Oostrum, Frits van, *Stemmen op schrift. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur vanaf het begin tot 1300*. Amsterdam 2006.
- Visser, G., 'Geschiedschrijving: Gerward en de Annales Xantenses'. In: *Publicaties Historische Kring Gente, sectie F, bijdrage 18*, 1996.

*Laatste deel van de Codex Romanus met als bovenste twee regels de vermelding van de Homiliae. De laatste twee woorden, Liber uirgilii vormen de vermelding van het enige niet-religieuze boek uit het bezit van Gerward.
(Bron: Pal. lat. 1877, fol. 34)*

Gendt. Wel is duidelijk dat het werk niet te herleiden is tot de 331 boeken uit Lorsch die nu over 72 bibliotheken wereldwijd verspreid zijn. Het is mogelijk dat de preken in de chaotische tijd uit Lorsch geroofd zijn, maar dan nog acht ik de kans dat ze in het in 1470 gestichte nonnenklooster Sion terechtgekomen zijn minimaal. Er waren bij mijn weten geen banden met Lorsch. Sion is in het begin van de Tachtigjarige Oorlog afgebroken en de stenen zijn rond 1580 gebruikt voor het versterken van de stadsmuren.

Van kloostermop tot 1 april mop

Hulhuizen 200 jaar bij Gendt trok veel aandacht. Na alle publiciteit op TV-Gelderland en Radio-Gelderland vond het comité Hulhuizen200 dat het tijd werd voor iets anders.

Er was al eens geopperd dat er misschien wel een duiker aan te pas zou moeten komen om in de Waal te zoeken naar overblijfselen van kasteel Hulhuizen. 1 april zou een geschikte datum zijn om een zoektocht te organiseren. Het comité zocht daarvoor hulp bij Geert Visser en Henk Klaassen van de Historische Kring Gente. Via

Facebook en het dagblad de Gelderlander werden opgeroepen om te komen zoeken naar het kasteel langs de Waal.

Op Facebook was Geert Visser een week ervoor geïnterviewd over de geschiedenis van Hulhuizen en wat de mogelijkheden waren de resten ervan te vinden.

Op de zaterdagmorgen half elf stond het comité klaar om de helpers te verwelkomen. Het comité bestond uit Wilco Witjes, Ria Schouten, Jos Niels, Sjacco Buurman en de deskundige Gerico de Vries; ook Geert Visser was al aanwezig. De fotograaf van de Gelderlander en een verslaggeefster waren kort daarna present. Ondanks dat er maar een handjevol helpers aanwezig was, werd het startsein gegeven. Er was met een lint een

stuk weiland afgezet. Ik zelf vond de aangewezen zoekplaats niet zo interessant en zocht het meer richting de Waal. De andere helpers werkten liever met een metaaldetector dan met de schop. Die dachten waarschijnlijk de sleutel van het kasteel te kunnen vinden. Ik had iets anders in gedachten om het comité met 1 april te confronteren. Een kloostermop die ik ondergedompeld had in water en ingewreven had met klei uit de Van der Duyn van Maasdamstraat werd van thuis in een plastic tas meegenomen in een emmer. Mooi afgedekt met handstoffer, doek en een klein schepje.

Na het graven van een sleuf legde ik de kloostermop daarin met nog een paar stukjes ter plekke gevonden steen.

Toen liet ik Ria Schouten

van het comité zien wat ik gevonden had. Zij vond het natuurlijk prachtig zo'n kloostermop, die weer aanleiding zou kunnen zijn voor een nader onderzoek. Zover liet ik het niet komen. Ik heb haar verteld hoe de zaak in elkaar zat en ze moest er ontzettend om lachen.

We droegen de kloostermop toen samen in een emmer naar de groep onderzoekers. We riepen heel hard: 'We hebben een kloostermop gevonden' en dat trok meteen de aandacht. Dat had resultaat. Wilco Witjes maakte foto's die enkele minuten later al op Facebook stonden met de tekst: 'Er is een kloostermop gevonden op het strandje rechts naast de veerstoep'. Het hele gezelschap spoedde zich daarop naar de zogenaamde vindplek. Daar hebben we op vragen van Wilco Witjes maar eerlijk verteld hoe het zat en die moest er heel hard om lachen. Na nog een half uur zoeken werd bekend gemaakt dat het hele gebeuren om een 1 aprilgrap ging. Iedereen kon het waarderen dat ze zo voor de gek gehouden waren en er werd volop gelachen. Het was een mooie ochtend en het hardste lachte ik zelf.

Henk Klaassen

Onderzoek wrak van houten schip in de Waal

Stukken hout bij laagwater

Misschien weet u nog dat bij laagwater in november 2015 in de Waal stukken van een houten schip boven water kwamen. De vondst van het wrak werd ons gemeld door Wim Seegers, die het in de buurt van Polder 12 ontdekt had. Daarop togen Gerard Janssen en Henk Klaassen naar de vindplaats en bleek het zo'n bijzondere vondst dat het uitgebreid in de krant, bij Omroep Gelderland en de NOS werd vermeld.

Toen het water nog verder zakte werden er bakstenen op de bodem van het schip ontdekt. Het riep

Het hoopje bakstenen binnen in het wrak.

vragen op. Was het een vrachtscheepje, dat diende om stenen te transporteren of waren de bakstenen de ballast om het schip stabiel te houden? Uit welke tijd stamde het houten schip? Voorlopig werd uitgegaan van een veilige datering rond 1900, maar misschien was het schip wel veel ouder.

Dendrochronologisch onderzoek

Met behulp van dendrochronologisch onderzoek naar het constructiehout is het mogelijk de ouderdom van een schip te bepalen. De jaarringdikte van bomen wordt beïnvloed door onder andere het klimaat en de bodem. Onder overeenkomstige groeiomstandigheden ontwikkelen bomen gelijkvormige jaarringpatronen. Jaarringen van bomen waarvan de laatste jaarring bekend is, zijn terug in de tijd verlengd met jaarringpatronen van hout uit oude gebouwen, meubels en archeologisch hout uit o.a. beschoeiingen en putten. Zo ontstaan zogenaamde referentiechronologieën met voor elk kalenderjaar een gemiddelde jaarringdikte. Een dendrochronoloog vergelijkt ongedateerde jaarringpatronen van historisch hout met absoluut gedateerde

Een doorgezaagde boom van buiten naar binnen: eerst bast, dan spinhout en dan tot de kern jaarringen.

referentiechronologieën om de groeijaren te dateren en het kapjaar van de boom te bepalen. Om een exact kapjaar te bepalen dient het hout spint en/of bast te hebben.

De wrakstukken die aan de oever lagen zijn veilig gesteld. De archeologische dienst van de gemeente Lingewaard gaf daarop aan geen verdere actie te willen ondernemen. Onze penningmeester vond het zo bijzonder dat hij wel € 250,- voor onderzoek beschikbaar wilde stellen. De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en BAAC bv zijn instellingen die een dergelijk onderzoek kunnen uitvoeren. Bij navraag bleek BAAC 's Hertogenbosch ruimte te hebben om de stukken te onderzoeken. Eind januari van dit jaar leverde ik de stukken wrakhout daar af. Het grootste stuk, een eikenhouten plank van anderhalve meter, werd meteen doorgezaagd om de jaarringen te bekijken. Teleurstelling alom, want dit stuk toonde maar vijftien jaarringen, terwijl voor een datering minstens zeventig ringen nodig zijn. Met scepsis werden de andere stukken bekeken. Er was nog één dik stuk bij, ooit deel van een houten constructie, van ongeveer 1 m lengte, maar dat leek weinig hoopgevend, want het was aan de buitenkant nogal ingedroogd. Er is geen spint en geen bast waargenomen aan het eikenhout. Dat is destijds eraf gekapt door de scheepsbouwers. Mevr. Petra Doeve, archeoloog en dendrochronoloog bij BAAC bv, zou in de dagen daarna een poging met dat stuk wagen en de overige wrakstukken kreeg ik weer mee.

Resultaat

Na enkele weken bleek de missie toch geslaagd. De kring ontving een rapport en daarin het bericht dat het grote stuk eikenhout met succes dendrochronologisch onderzocht is. De meting heeft een

reeks ringbreedtes opgeleverd van 100 groei-jaren. Op basis van een vergelijking van de meting met de database aan referentiechronologieën is vastgesteld dat de laatst gemeten ring in het hout in het jaar 1824 is gegroeid. Het is echter niet mogelijk het exacte kapjaar van de boom te bepalen, omdat spinthout en de bast ontbreken. Het moment waarin de boom gekapt is, ligt ergens na 1824 plus-minus acht jaar.

Het hout kan een tijd gelegen hebben, voordat het tot schip verwerkt werd, maar we kunnen wel concluderen dat het schip vroeger dan 1900 in de vaart zal zijn geweest, misschien wel meer dan een halve eeuw eerder.

Yvonne de Boer-Ravestein

Het dendrochronologisch onderzoek en de rapportage zijn gearchiveerd op het nationale dendrochronologisch e-depot (<http://dendro.dans.knaw.nl/>) onder projectcode P: 17.0010 .

Welkom nieuwe leden

Uit Gendt, tenzij anders vermeld:

Dhr. H. Derksen
Dhr. W.A.A. Wennekes
Mevr. A.M. Teunissen
Dhr. N. Janssen
Dhr. J. Hooijman, Doornenburg
Dhr. S. Buurman
Dhr. W.J.J. Derksen
Dhr. J. Rikken
Dhr. A. Rikken
Dhr. H.M.G. Meijer
Dhr. C. Evers, Nijmegen
Dhr. G.W.M. Maters
Dhr. J. Derksen
Mevr. E. Milder
Dhr. P. Niels, Drempt
Dhr. Th. Rasing
Mevr. G. Joosten
Dhr. B. Vermaas
Dhr. B.H.C.M. Bekker
Dhr. L.M. de Weijer
Dhr. J.J.J. Daalhuizen
Mevr. J. van Vosselen
Dhr. S. Posthuma
Dhr. J.R. Milder
Dhr. R. Haan
Dhr. L. Timmers, Doornenburg
Mevr. Y. Hageman
Dhr. H.A.M. Rensen
Dhr. A. Otemann
Dhr. A.J. Leenders, Doornenburg
Dhr. E. Rasing, Bommel

Overleden

Wegens **overlijden** hebben wij afscheid moeten nemen van ons (familie)lid:

Jan van Moerkerk,
 echtgenoot van Toos van Moerkerk-Coenen
 Geboren op 24 december 1940
 Overleden op 30 januari 2017

Nellie (Petronella Christina) van Bremen-Meijer,
 weduwe van Ben van Bremen
 Geboren op 28 april 1938
 Overleden op 25 februari 2017

Ben van Luenen,
 echtgenoot van Annie van Luenen-Schouten
 Geboren op 7 november 1939
 Overleden op 10 maart 2017

Herman Janssen,
 echtgenoot van Adrie Janssen-Voermans
 Geboren in 1934
 Overleden op 13 april 2017

Zus (Catharina Grada Jantje) Elings-Willemsen,
 weduwe van Ad Elings
 Geboren op 27 februari 1933
 Overleden op 14 april 2017

Ger ter Stege,
 echtgenoot van Anne-Marie Rijdsdijk
 Geboren op 30 mei 1946
 Overleden op 3 mei 2017

Diana Driessen-Evers,
 echtgenote van Gerie Driessen,
 Geboren op 21 oktober 1960
 Overleden op 13 mei 2017

Thea-Dora Terwindt-Janssen,
 weduwe van Albertus Johannes Terwindt
 Geboren op 7 februari 1930
 Overleden op 27 mei 2017

Wij hopen dat de naasten en vrienden veel troost en steun krijgen van hun omgeving.

Inmiddels hebben we 886 leden!

Tijdens het Kersenfeest hopen we het magische getal van 900 leden te bereiken. Voor het 900ste lid is er een leuke verrassing!

Aanwinsten

Ontvangen van:

Piet ten Westenend, aantal Gendtse folders en kalender

Mevr. Rooding-Voermans, aantal bidprentjes

Dhr. H. Wassink, twee foto's Gendt

Geert Bouwman, fotoalbum met foto's brandweer en Bertus Berning

Jos Derksen, documenten vestiging klooster en bewijs priesterschap seminarie Wenen

Via Kees v.d. Laarschot van **Gea en John**

Schennink, 6 flesjes uit Végé winkel

Kees v.d. Laarschot, fotoalbum St.

Sebastianusgilde

Gonny Roelofsen, aantal digitale familiefoto's

Woonstichting Gendt, jubileum/

verjaardagskalender 1968-2008

Fam. Ebben, documenten betreffende bisschop Niënhaus

Mevr. Rikken-Janssen, aantal bidprentjes

Fam. Helsen, bidprentje, ode oorlogsheld en twee leesboekjes

Annie Wiltink-v.d. Brink, familiealbum

Dave Roelofs, aantal digitale foto's vondst spoorrails bij de Zandberg (zie foto hiernaast).

Bestuur Historische Kring Gente

Voorzitter: **Willem Rasing**,
Bernhardstraat 22, 6691 ZM GENDT,
tel. 0481 424546

Secretaris: **Yvonne de Boer-Ravestein**,
Waterwolf 31, 6681 TH BEMMEL,
tel. 0481 422400

Penningmeester: **Geert Witjes**,
De Haspel 9, 6691 PP GENDT,
tel. 0481 422851

Foto- en knipselarchief: **Riet Berends-Peters**,
Baron van Gendtlaan 7, 6691 ZH GENDT,
tel. 0481 422471

Genealogie en ledenadministratie:
Mia Gerrits-Bouwman,
Steenakker 11, 6691 DM GENDT,
tel. 0481 423543

Presentaties: **Henk Klaassen**,
v.d. Duyn van Maasdamstr. 8, 6691 CT GENDT,
tel. 0481 424253

Jaarprogramma: **Ria Schouten-de Haan**,
't Hof 10, 6691 HK GENDT,
tel. 0481 422781

Ons lidmaatschap loopt van januari t/m december. Het lidmaatschap van de kring kost al jarenlang € 15,- en samen met het themaboek Terugblik € 22,-. Met een cadeauabonnement maakt u iemand voor € 15,- voor een heel jaar lid. Het abonnement stopt vanzelf weer op 1 januari. Ook dit jaar krijgt een nieuw lid trouwens ons boek *Gendt tussen Kraaijenbosch en Knieneol* gratis als welkomstgeschenk.

Colofon

e-mail: info@historischekringgente.nl
website: www.historischekringgente.nl
www.facebook.com/historischekringGente

Webmaster: Aad Hendriks

Redactie Ganita mare:

Yvonne de Boer-Ravestein (eindredactie)

Mia Gerrits-Bouwman

Henk Klaassen

Geert Visser

Onze redactie is te bereiken via bovenstaand e-mail adres, maar ook op de in de kolom hiernaast genoemde adressen en telefoonnummers.

Kringgebouw: Villa Ganita

Nijmeegsestraat 19, 6691 CK Gendt

Betalingen:

Hist. Kring Gende te Gendt
bank NL93 RABO 01164 26 705

Drukwerk Ganita mare:

Nieuweweg 172, 6603 BT Wijchen

ISSN: 1878-7908

maandagavond vanaf 20.00 uur en op de woensdagmorgen vanaf 09.30 uur.

Welkom op de

Al is het alleen maar voor de koffie

Bjent zei:
Zôlang dâ dood gaon ien de mode blief, bu'j ow 't lève nog lang nie zeker.